

Mješovita srednja ekonomsko-ugostiteljska škola Travnik
Školska 11, Travnik
030/511-076

(Naziv škole, adresa i telefonski broj)

**SREDNJOBOSANSKI KANTON
MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, MLADIH, KULTURE I SPORTA**

PREDMET: Prijedlog za napredovanje

U skladu s članom 25. Pravilnika o ocjenjivanju, napredovanju i stjecanju statusa učitelja, nastavnika, profesora i stručnog saradnika u osnovnim i srednjim školama u Srednjobosanskom kantonu („Službene novine SBK broj 7/21), Ministarstvu obrazovanja, nauke, mladih, kulture i sporta SBK dostavlja se

PRIJEDLOG ZA NAPREDOVANJE

u zvanje VIŠI SAVJETNIK

u status SAVJETNIK

Đurđević (Mf) Ivan, JMB: [REDACTED]

(Ime, ime oca, i prezime zaposlenika)

rođen/-a [REDACTED] godine u Donji Vakuf, RS, BiH

(mjesto rođenja, kanton)

završio/-la je školovanje u 13.14, [REDACTED]

(država rođenja)

na načinu delovnog mjesta u [REDACTED], [REDACTED]

(naziv visokoškolske ustanove)

i stekao/-la stručno zvanje doktor tehničkih nauka

(naziv visokoškolske ustanove)

Zaposlen/-a je od 01.03.1997 godine u MSUŠ Travnik

(naziv ustanove)

u Travniku

Zaposlenik ima ukupno 25 godina radnoga iskustva nakon diplomiranja za potrebnu stručnu spremu i stručno zvanje, na poslovima (zaokružiti):

- a) nastavnika u osnovnoj školi;
- ☒ b) nastavnika u srednjoj školi;
- c) stručnog saradnika u osnovnoj školi;
- d) stručnog saradnika u srednjoj školi.

Do sada je radio/-la:

1. [REDACTED] (ustanova – organizacija) [REDACTED] (mjesto) od [REDACTED] do [REDACTED] godine, na poslovima [REDACTED]

Mješovita srednja ekonomsko-ugostiteljska škola Travnik
Školska 11, Travnik
030/511-076

(Naziv ustanove, adresa i telefonski broj)

**SREDNJOBOSANSKI KANTON
MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, MLADIH, KULTURE I SPORTA**

PREDMET: Podaci o vannastavnom stručnom radu

PODACI O VANNASTAVNOM STRUČNOM RADU

U skladu s člancima 17. i 18. Pravilnika o ocjenjivanju, napredovanju i stjecanju statusa učitelja, nastavnika, profesora i stručnog saradnika u osnovnim i srednjim školama Srednjobosanskom kantonu („Službene novine SBK“, broj 7/21), vrednuje se uspjehnost izvannastavnog stručnog rada učitelja, nastavnika, profesora i stručnih saradnika u osnovnim i srednjim školama, za zaposlenika

Džemal (Atif) Stulašin JMB: [redacted]

(Ime, ime oca, i prezime)

VSS, doktor tehničkih nauka, informatika

(stručna sprema zaposlenika)

(predmet koji predaje)

Navesti urađene poslove (obavezno priložiti dokaz uz predmetni Obrazac 2 - O2) koji se, u skladu sčlanom 17. Pravilnika, vrednuju s1 bodom:

1. a1) objedni čas - GPE 2016/2017 + potpis (i pečat) direktora
- a2) stručna tema - GPE + potpis (i pečat) direktora + potpis (i pečat) direktora + potpis (i pečat) direktora
- a3) tematska izložba - Srećana akademija 2022. + potpis (i pečat) direktora + potpis (i pečat) direktora
- a5) dan škole 2021/22 - potvrda + potpis (i pečat) direktora + potpis (i pečat) direktora
- a6) vođenje stručnog aktiva 2017/18 2019/20 + potpis (i pečat) direktora + potpis (i pečat) direktora
- a7) kućička sekciya, KROS SKOLA + potpis (i pečat) direktora + potpis (i pečat) direktora
- a8) izleta pripremanje programa + potpis (i pečat) direktora + potpis (i pečat) direktora
- a11) školsko takmičenje - potvrda + plan izvođenja programa + potpis (i pečat) direktora + potpis (i pečat) direktora
- a13) konkursa za bodovanje za takmičenje KROS 2018 + potpis (i pečat) direktora + potpis (i pečat) direktora
- a15) informativnost - kačion + potpis (i pečat) direktora + potpis (i pečat) direktora

UKUPNI BROJ BODOVA: 10

Navesti urađene poslove (obavezno priložiti dokaz uz predmetni Obrazac 2 - O2) koji se, u skladu sčlanom 17. Pravilnika, vrednuju s 2 bodova:

2. b2) predavanje na stručnom skupu - IT solutions predavač - certifikat 2021 + potpis (i pečat) direktora + potpis (i pečat) direktora
- b6) CSE Techno in economy and development, 2018 USA - Business Review Case Study + potpis (i pečat) direktora + potpis (i pečat) direktora
- b10) Izrada NPP 2018. + potpis (i pečat) direktora + potpis (i pečat) direktora

UKUPNI BROJ BODOVA: 6

Navesiti uradene poslove (obavezno priložiti dokaz uz predmetni Obrazac 2 – O2) koji se, u skladu sčlanom 17. Pravilnika, vrednuju s 3 boda:

3. (5) ISTRAŽIVAČKI RAD - Primjenjivost E-užbenika u OŠ, 2017. + *glavni rad*
(6) RECENZIRA UŽBENIKA – *Režijoy softvera*, 2020

UKUPNI BROJ BODOVA: 6

Navesiti uradene poslove (obavezno priložiti dokaz uz predmetni Obrazac 2 – O2) koji se, u skladu sčlanom 17. Pravilnika, vrednuju s 4 boda:

4. d1) *autorstvo užbenika. Osnove poslovne informatike 2022. + poglavlje knjige užbenika*
d2) *istraživački rad - Internet društvene mreže, 2015/16 + glavni istraživački rad*
d4) *– " – – EDASOL 2018*
d5) *član istraživačkog projekta - Strategija razvoja turizma opštine Sjenica 2020*

UKUPNI BROJ BODOVA: 16

SVEUKUPNI BROJ BODOVA: 38

Travnik 17.06. 2022. godine
(mjesto)

Mehridžana Alibašić Direktor/-ica

Mehridžana Alibašić
[Ime i prezime (potpis)]
Mehridžana Alibašić
[Ime i prezime (potpis)]
Mehridžana Alibašić
[Ime i prezime (potpis)]
Mehridžana Alibašić
[Ime i prezime (potpis)]

Imenovan/-a je upoznat/-a s ocjenom dana 17.06. 2022. godine u 10.45 sati.
Oprema lektor, Tomica
[Ime i prezime (potpis)]

THE

108

5

4

I

n

100% 100% 100%

(5)

CF

I.

1. Nastavnik programске sadržaje planira u skladu s nastavnim planom i programom te ih realizira u potpunosti i na vrijeme.	1	2	3	4	5
2. Nastavnik u roku razrađuje godišnji i mjesečni plan rada te posjeduje odgovarajuću nastavnu pripremu za izvođenje nastavnoga sata.	1	2	3	4	5
3. Nastavnik pokazuje metodičku kreativnost primjenjivanjem suvremenih oblika i metoda rada u poučavanju.	1	2	3	4	5
4. Prilikom realiziranja nastavnih sadržaja nastavnik postavlja odgojne, obrazovne i funkcionalne ciljeve koji su u skladu sa sposobnostima, interesima i potrebama učenika.	1	2	3	4	5

N

B

○

1

III

1. Nastavnik pruža podršku učenicima u pogledu njihovog napredovanja u učenju.	1	2	3	4	5
2. Nastavnik se koristi različitim metodama vrednovanja i ocjenjivanje je redovno u skladu s Pravilnikom.	1	2	3	4	5
3. Nastavnik svojim izražavanjem i ponašanjem postiže komunikaciju i aktivnost učenika.	1	2	3	4	5
4. Nastavnik osposobljava učenike za samostalno učenje i trajno obrazovanje.	1	2	3	4	5

5. Pedagoški stav nastavnika je autoritativan, odmjeren, dovoljno fleksibilan i demokratski.	1	2	3	4	5
6. Nastavnikova uputa i prezentacija sadržaja razumljivi su i precizni, potiču stvaralačku aktivnost i razvijaju interes za nastavne sadržaje.	1	2	3	4	5

Zbir bodova (od tačke 1. do tačke 6.) = $29 : 6 = 4,83$
 [Npr. $5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 4 = 24 : 5 = 4,8$ – srednja vrijednost bodova (zaokružiti ispod 5)]

Bodovi: 0 1 2 3 4 5 (zaokružiti)

Obrazloženje:

Uputa od 80 minuta u početku relaksacija
masne i avsa preko nekoliko

III. Promicanje ljudskih prava i briga za zdrav okoliš

1. Nastavnikov odnos i ponašanje prema učenicima u skladu je s međunarodnom Konvencijom o pravima djece.	1	2	3	4	5
2. Nastavnik s učenicima radi na promicanju ljudskih prava.	1	2	3	4	5
3. Nastavnik svojim primjerom i kroz neposredni rad s učenicima radi na promicanju brige za zdrav okoliš.	1	2	3	4	5

Zbir bodova (od tačke 1. do tačke 3.) = $15 : 3 = 5$
 [Npr. $5 + 4 + 3 = 12 : 3 = 4$ – srednja vrijednost bodova (zaokružiti ispod 4)]

Bodovi: 0 1 2 3 4 5 (zaokružiti)

Obrazloženje:

Posle konvencij u okviru petna minuta

IV. Odgovornost u radu i radna disciplina

1. Nastavnik ne kasni na nastavni sat i ne napušta ga prije vremena.	1	2	3	4	5
2. Nastavnik uredno i pravodobno vodi propisanu pedagošku dokumentaciju.	1	2	3	4	5
3. Nastavnik je redovito nazočan na sjednicama stručnih tijela.	1	2	3	4	5
4. Nastavnik izgrađuje partnerski odnos s učenicima.	1	2	3	4	5
5. Nastavnik je angažiran u vođenju slobodne aktivnosti i sudjeluje u javnim ili školskim nastupima.	1	2	3	4	5

Zbir bodova (od tačke 1. do tačke 5.) = $25 : 5 = 5$
 [Npr. $5 + 4 + 3 + 2 + 5 = 19 : 5 = 3,8$ – srednja vrijednost bodova (zaokružiti ispod 4)]

Bodovi: 0 1 2 3 4 5 (zaokružiti)

Obrazloženje:

Odgovori su neki i preostalo je radne discipline

V. Saradnja s učiteljima odnosno nastavnicima i roditeljima učenika te predstavnicima društvenoga okruženja škole koji sudjeluju u poboljšanju kvalitete života učenika

1. Nastavnik uspješno i kontinuirano ostvaruje saradnju s nastavnicima i roditeljima učenika.	1	2	3	4	5
2. Nastavnik podržava rad vijeća roditelja i učenika.	1	2	3	4	5
3. Nastavnik uspostavlja i razvija suradnju sa institucijama izvan škole (centrom za socijalni rad, policijom, nevladinim organizacijama i sličnim).	1	2	3	4	5
4. Nastavnik u saradnji s drugim nastavnicima te roditeljima učenika i raznim institucijama radi na pitanjima profesionalne orijentacije učenika.	1	2	3	4	5
5. Nastavnik je istrajan u pomaganju učenicima i njihovim roditeljima koji se nađu u poteškoćama.	1	2	3	4	5

Zbir bodova (od tačke 1. do tačke 5.) = 19 : 5 = 3,8
 (Npr., 5 + 4 + 3 + 2 + 5 = 19 : 5 = 3,8 – srednja vrijednost bodova (zaokružiti ispod 4))

Bodovi: 0 1 2 3 4 5 (zaokružiti)

Obrazloženje:

dobro se sa učenicima i roditeljima uspostavlja saradnja na nastavi i nastavi

VI. Izvještaj savjetnika za stručno-pedagoški nadzor

Bodovi: 0 1 2 3 4 5 (zaokružiti)

Obrazloženje:

Prilag. izvještaj

Napomena: Zapisnik o stručno-pedagoškom nadzoru obavezno priložiti uz Obrazac.

Zbir bodova (od tačke I. do tačke VI.) = 28

Konačna ocjena (označiti sa x):

- ☒ izvrstan (ako ima 26 do 30 bodova)
- ☐ vrlo uspješan (ako ima 21 bod do 25 bodova)
- ☐ uspješan (ako ima 16 do 20 bodova)
- ☐ zadovoljava (ako ima 12 do 15 bodova)
- ☐ ne zadovoljava (ako ima 0 do 11 bodova)

Travnik, 17. 6. 2022 godine
 (mjesto)

Komisija

[Mehridžana Alibašić (potpis)]

[Ime i prezime (potpis)]

[Ime i prezime (potpis)]

[Ime i prezime (potpis)]

[Ime i prezime (potpis)]

[Mehridžana Alibašić (potpis)]

Direktor/-ica

Imenovan/-a je upoznat/-a s ocjenom dana 17. 6. 2022 godine u 10:30 sati.

[Ime i prezime (potpis)]

Mješovita srednja ekonomsko-ugostiteljska škola Travnik
Školska 11, Travnik
030/511-076

(Naziv škole, adresa i telefonski broj)

**SREDNJOBOSANSKI KANTON
MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, MLADIH, KULTURE I SPORTA**

PREDMET: Podaci o stručnom osposobljavanju i usavršavanju učitelja, nastavnika, profesora i stručnih saradnika u osnovnim i srednjim školama

**PODACI O STRUČNOM OSPOSOBLJAVANJU I USAVRŠAVANJU
UČITELJA, NASTAVNIKA, PROFESORA I STRUČNIH SARADNIKA
U OSNOVNIM I SREDNJIM ŠKOLAMA**

U skladu s članovima 19., 20. i 21. Pravilnika o ocjenjivanju, napredovanju i sijecanju statusa učitelja, nastavnika, profesora i stručnog saradnika u osnovnim i srednjim školama u Srednjobosanskom kantonu („Službene novine SBK“, broj 7/21), vrednuje se stručno osposobljavanje i usavršavanje zaposlenika

ĐENIĆ ARIE) KULIĆIN JMB: [REDACTED]

(Ime, ime oca, i prezime)

Dr) INFORMATIKA

(stručna sprema zaposlenika)

(predmet koji predaje)

1. Sudjelovanje u stručnom osposobljavanju i usavršavanju koje organizira kantonalno Ministarstvo obrazovanja, nauke, mladih, kulture i sporta ili odgojno-obrazovna ustanova

Redovan

(redovito, povremeno, izostaje)

Navesti u kojim je oblicima stručnoga osposobljavanja i usavršavanja zaposlenik sudjelovao, mjesto i vrijeme njihova održavanja te broj i naziv dokumenta/povrde koji to dokazuje (obavezno priložiti dokaz uz predmetni Obrazac 3 – O3):

1. KISEL OLCIĆ VASILJE – SAGLASNOST SRS
2. PELIPENIĆ ZA OLCIĆ VASILJE – ŠKOLSKI R/VO
3. 87. i 28. i 10. do
4. Prudunov kratkotrajnog trajanja, u PT u radu
5. deklaracija ovr praly
6. deklaracija ovr obavljanje u radu

2. Sudjelovanje u stručnom osposobljavanju i usavršavanju koje provode stručne ustanove, kantonalni stručni aktivni i drugi

Redovan

(redovito, povremeno, izostaje)

Navesti u kojim je oblicima stručnoga osposobljavanja i usavršavanja zaposlenik sudjelovao, mjesto i vrijeme njihova održavanja te broj i naziv dokumenta/povrde koji to dokazuje (obavezno priložiti dokaz uz predmetni Obrazac 3 – O3):

1. VIII. Međunarodni naučni skup "Etička i religiozna odgovornost u zdravstvu"
2. VII. Međunarodni naučni skup "Situacioni i etički aspekti zdravstvene zaštite"
3. Konferencija "Cyber kriminal - stvarnost i izazovi" ET, 2022.
4. Međunarodni naučni skup "Kriminal i terorizam", 2022.
5. Međunarodni naučni skup "Kriminal i terorizam" održan 2021/22
3. Izkaz zaposlenika
- kontinuirano u priloženom izvješću, o čemu
priopćiti i bibliografski

4. Vrednovanje sveukupnog stručnog osposobljavanja i usavršavanja zaposlenika

Redovno
(redovito, povremeno, izostaje)
Travanj, 17.6.2022 godine
(mjesto)

Mirko Milić Direktor-ica
[Mehridžana Alibašić (potpis)]

Mirko Milić
[Ime i prezime (potpis)]
Mirko Milić
[Ime i prezime (potpis)]
Mirko
[Ime i prezime (potpis)]
Mirko
[Ime i prezime (potpis)]

Imenovan/-a je upoznat/-a s ocjenom dana 17.6.2022 godine u 16.00 sati.

Stavak kriterija, DMM
[Ime i prezime (potpis)]

d1

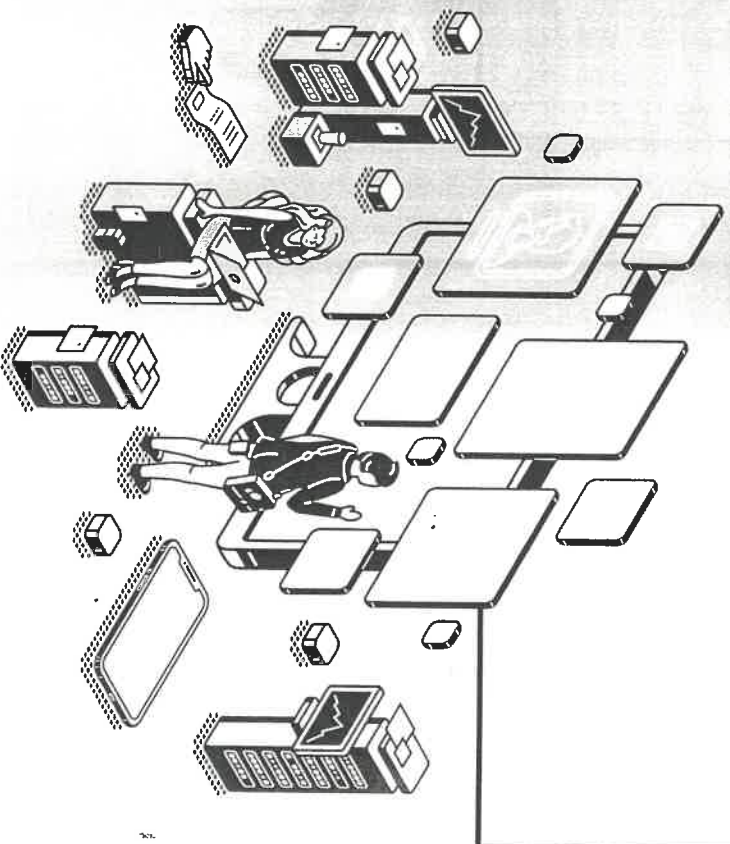
UNIVERZITET U TRAVNIKU

UNIVERSITY OF TRAVNIK

Džemal Kulašin
Hadžib Salkić

OSNOVE POSLOVNE INFORMATIKE

UNIVERZITET U TRAVNIKU

UNIVERSITY OF TRAVNIK

DŽEMAL KULAŠIN
HADŽIB SALKIĆ

OSNOVE POSLOVNE INFORMATIKE

QMA.

Travnik, 2022.

OSNOVE POSLOVNE INFORMATIKE

Autori:

prof.dr. Kulašin
prof.dr. Hadžib Salkić

Izdavač:

Univerzitet u Travniku

Za izdavača:

prof.dr. Rasim Dacic

Recenzenti:

prof.dr. Muharem Kozic
prof.dr. Faruk Unkić

Lektor:

mr.sc. Refija Kulašin

Štampa:

Studio DIN, Travnik

Tiraž:

300

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

004:658

004.738.5

KULAŠIN, Džemal

Osnove poslovne informatike / Džemal Kulašin, Hadžib Salkić. - Travnik :
Univerzitet, 2022. - 356 str. : graf. prikazi., tabele ; 25 cm
Bibliografija: str. 349-356.

ISBN 978-9926-497-01-9

1. Salkić, Hadžib

COBISS.BH-ID 48298246

PREDGOVOR

Digitalna revolucija neminovno pozicionira digitalne kompetencije kao prvu i najvažniju vještinu, nešto kao *condicio sine qua non* vladanja sadašnjosti i koracanja ka budućnosti. Stoga, svako ustrojeno društvo treba ^{osposobljavati} ~~osposobljavati~~ ^{stremiti} jačanju digitalnih kompetencija, gdje su visoko u prioritetu mladi, kao ključni i aktivni nosioci sadašnjih i bliskih budućih društvenih kretnjia.

Među njima, možda i najznačajnija je populacija studenata, kojima digitalne kompetencije, sa jedne strane, pružaju različite istraživačke mogućnosti na širokim naučnim poljima kroz kontinuirano naučno-stručno usavršavanje, dok sa druge strane, digitalne kompetencije uvećavaju šanse rednog zapošljavanja uz otvaranje novih prilika adekvatnijeg i kvalitetnijeg radnog angažmana.

U ovom kontekstu, treba naglasiti da već danas većina radnih mjesta u svijetu, čak i nezvezano isključivo za IT sektor, iziskuje određeni nivo digitalne pismenosti! A shodno aktuelnim nezaustavljivim trendovima digitalnih transformacija u svijetu, može se vrlo brzo očekivati da će gotovo svako radno mjesto zahtijevati digitalnu pismenost, pri čemu će se i nivo nove pismenosti neprestano pomjerati ka višim granicama. Tako se već sada u poslovnom svijetu može čuti krilatica Go digital or go home, što bi u slobodnom prevodu značilo da bez novih vještina u smislu digitalnih kompetencija nema nihi mjesta u bilo kojem poslovnom okruženju.

U našoj zemlji jačanje digitalnih kompetencija mora biti i intenzivnije, ponajviše zbog spoznaje da je digitalizacija izazov ali i izuzetna prilika da i male kompanije, odnosno male ekonomije postanu prepoznatljive i globalne. Pored toga, dodatni motiv našeg intenzivnijeg pristupa na jačanju digitalnih kompetencija jesu i činjenice o relativno lošoj starnoj infrastrukturnoj poziciji.

Naime, informatička pismenost u Bosni i Hercegovini je na nižem nivou u odnosu na okruženje, što potvrđuju i brojni zvanični podaci. Na primjer, gotovo četvrtina građana BiH nikada nije koristila računar, dok više od četvrtine domaćinstava u BiH uopće nema pristup Internetu. Naši korisnici Interneta uglavnom prate društvene mreže, čitaju vijesti na portalima, pišu poruke i sl.

S druge strane, u pogledu elektronskog poslovanja, na primjer, i dalje se preferiraju klasični načini transakcija (npr. šalterske usluge). Iako je 1998. građana koristi određene e-usluge čak čak 50% građana naše zemlje, i dalje mnogi pokušalo koristiti neki oblik e-poslovanja.

Posebno je jasno da na ovakav način ne koracamo sistematičnim putem jačanja digitalnih kompetencija, posebno ako govorimo o pragmatičnim digitalnim kompetencijama, odnosno kompetencijama primjenjivim u poslovnoj praksi. Stoga je u našoj zemlji nužno fokusirati i dodatno tematizirati sistematičnu razvoj digitalnih kompetencija.

Bez sumnje, takav pristup posebno je poželjan kroz sve vidove formalnog obrazovanja, počevši od osnovnog, zatim srednjeg i na kraju, visokog obrazovanja, kako bi se postojeci digitalni jaz (eng. digital gap) u odnosu na razvijeni svijet, koliko je to više moguće, u skoroj budućnosti umanjio ili čak i skoro nestao.

Na tom tragu je i ovo skromno izdanje, pod naslovom: "Osnove poslovne informatike", mahom pisano prema nastavnom planu i programu odgovarajućeg, istoimenog predmeta zastupljenog na studijskom smjeru Poslovna informatika, koji već deset godina uspješno djeluje na Fakultetu za menadžment i poslovnu ekonomiju Univerziteta u Travniku.

S poštovanjem,

prof. dr. Džemal Kulašin,

Fakultet za menadžment i poslovnu ekonomiju, Kiseljak

prof. dr. Hadžib Salčić,

"CEPS – Centar poslovnih studija", Kiseljak

i dalje se
nek 18%
kada nije
jačanja
digitalnim
i praksi.
u razvoju

poslovne
tržišnog,
matika,
poslovna

mladih,
mladih,
mladih,
mladih,
mladih

IZ RECENZIJAMA...

Knjiga "Osnove poslovne informatike" autora prof. dr. Džemala Kulašina, objavljena u Mostaru, predstavlja važno doprinos u razvoju informatike u ovom dobu kojeg živimo, s obzirom na aktuelnost teme i nužnosti implementiranja tehnoloških inovacija u poslovnoj praksi. Načelost, činjenice govore da je u pogledu u digitalne infrastrukture, kako u fizičkom tako i spoznajnom smislu, naša zemlja u zaostatku u odnosu na razvijeniji svijet. Time i više raduju ovdje izdavanja, kojima se daje teorijsko-praktični doprinos jačanju digitalnih kompetencija širokog kruga čitalačja...

Knjiga je sadržajno veoma aktuelna, s obzirom da tretira i pojedine poslovne informacione segmente koji praktično još nisu zastupljeni u odgovarajućim publikacijama i/ili udžbenicima. Zbog toga će knjiga biti zasigurno dobro prihvaćena, posebno među studentima različitih studijskih profila, ali i široj čitalačkoj publici, kako zbog sadržajne aktuelnosti tako i donekle žurnalističkog pristupa i načina prezentiranja logički građenih cjelina. Na kraju, želim da preporučim ovo djelo našoj čitalačkoj publici u nadi da će poslužiti kao koristan izvor potrebnih digitalnih znanja i vještina.

prof. dr. Muharem Kozic,
Univerzitet "Džemal Bijelić" u Mostaru

Djelo autora prof. dr. Džemala Kulašina i prof. dr. Hadžiba Salčića bez sumnje je vrijedan primjerak u novijim izdanjima, kako zbog same obrađene dinamične tematike, tako i zbog jednostavnog, gotovo popularnog stila u jednoj potpuno stručnoj domeni, netipičnog za udžbeničku praksu. Vrijednost djela je tim veća što se, u svakom od naslova, paralelno pristupa i problematici informacijske sigurnosti, kao neodvojivog dijela informacionih tehnologija u poslovnoj praksi i kao kritičnog segmenta digitalne ekonomije...

Prezentirani sadržaji poslovne informatike u velikoj mjeri podudaraju se sa syllabus-ima srodnih predmeta na fakultetima, zbog čega knjiga pruža priliku studentima za proširenje svojih znanja i jačanje digitalnih kompetencija. No, knjiga će svakako dobro doći i širem krugu čitalaca, posebno onima koji su, u praktičnom smislu, vezani za simbiozu informacionih tehnologija i menadžmenta. Stoga, na kraju, rado preporučujem ovo izdanje, uvjeren da će ispuniti svoja mislija, a to je promicanje stručne misli i prakse uz pomjeranje razina čitaočevih digitalnih kompetencija.

prof. dr. Faruk Unkić,
Univerzitet u Zenici

SADRŽAJ

I. POJMOVNA ODREĐENJA POSLOVNE INFORMATIKE.....

POJAM POSLOVNE INFORMATIKE.....	6
<i>Razvoj poslovne informatike.....</i>	6
<i>Digitalna ekonomija.....</i>	21
INFORMACIJA KAO JEZGRO ZNANJA.....	23
<i>Definiranje informacije.....</i>	28
<i>Entropija kao informacijska veličina.....</i>	31
DIGITALNA INFORMACIJA.....	35
<i>Binarni kodovi.....</i>	35
<i>Limjski kodovi.....</i>	37
<i>Problem sigurnosti informacije.....</i>	40
Pojmovna određenja informacije u cyber prostoru.....	42

II. BAZE PODATAKA 47

POJAM BAZE PODATAKA.....	49
<i>DBMS sistemi.....</i>	51
<i>Modeli baza podataka.....</i>	54
<i>Relacioni model.....</i>	55
<i>Jezik SQL.....</i>	56
RAZVOJ BAZE PODATAKA.....	58
<i>Normalizacija baze podataka.....</i>	61
<i>Arhitektura baze podataka.....</i>	62
PROBLEM SIGURNOSTI BAZE PODATAKA.....	63
<i>Očuvanje integriteta.....</i>	63
<i>Mogućnost oporavka baze podataka.....</i>	64
<i>Zaštita od neovlaštenog korištenja baze.....</i>	65

III. INFORMACIONI SISTEMI 67

POJAM INFORMACIONOG SISTEMA.....	69
<i>Struktura informacionog sistema.....</i>	71
BAZIČNA PODJELA INFORMACIONIH SISTEMA.....	74
<i>Izvršni (operativni) informacijski sistemi.....</i>	75
<i>Upravljački (menadžerski) informacijski sistemi.....</i>	76

MIS (Management Information Systems)	76
DSS (Decision Support Systems)	77
EIS (Executive Informations System)	77
KBS (Knowledge Based Systems)	78
Ekspertni sistemi (ES)	79
<i>Paralelni prikaz tipičnih informacionih sistema</i>	79
PROBLEM SIGURNOSTI INFORMACIONIH SISTEMA	80
<i>Klasifikacije napada na informacione sisteme</i>	82
Zlonamjerni programi	84
Napadi na lozinke	87
Denial-of-service napad	88
Man-in-the-middle napad	89

IV. ELEKTRONSKO POSLOVANJE 91

POJAM ELEKTRONSKOG POSLOVANJA	93
PODJELA ELEKTRONSKOG POSLOVANJA	96
<i>Glavni oblici elektronske trgovine</i>	98
B2B - Business-to-Business	98
B2C - Business-to-Customer	99
C2C - Customer-to-Customer	101
<i>Web shop kao podloga e-trgovine</i>	102
E-uprava	106
Mobilna trgovina	106
<i>Elektronsko bankarstvo</i>	107
<i>Digitalni marketing</i>	109
ELEKTRONSKO POSLOVANJE U BOSNI I HERCEGOVINI	110
<i>Ključne pretpostavke elektronske trgovine u Bosni i Hercegovini</i>	111
Elektronski potpis u Bosni i Hercegovini	113
PROBLEM SIGURNOSTI ELEKTRONSKOG POSLOVANJA	115
<i>Internet prevare</i>	115
Phishing	116
<i>Problemi kartičnog poslovanja</i>	124
<i>Elektronski potpis</i>	129

V. POSLOVNI INFORMACIONI SISTEMI 135

POJAM POSLOVNOG INFORMACIONOG SISTEMA	137
---	-----

.....	76
.....	77
.....	77
.....	78
.....	79
.....	79
.....	80
.....	82
.....	84
.....	87
.....	88
.....	89
.....	91
.....	93
.....	96
.....	98
.....	98
.....	99
.....	101
.....	102
.....	106
.....	107
.....	109
.....	110
.....	111
.....	113
.....	115
.....	115
.....	116
.....	124
.....	129
.....	135
.....	137

POJAM ERP-A.....	159
Implementacija ERP-a.....	162
Pregled pojedinih ERP rješenja.....	165
SAP ERP.....	146
Oracle ERP.....	149
Microsoft Dynamics NAV.....	154
Pantheon ERP.....	155
ERP u Bosni i Hercegovini.....	158

VI. POSLOVANJE „U OBLAKU“

POJAM „OBLAKA“	163
Modeli pružanja Cloud usluge.....	166
Modeli implementacije Cloud-a.....	168
Cloud ERP.....	170
Microsoft Office 365.....	172
Korisnička platforma Google Workspace.....	174
SIGURNOSNI PROBLEMI POSLOVANJA U OBLAKU.....	175
Sigurnosni rizik Cloud ERP-a.....	178
Sigurnosni rizik korisničke Cloud platforme Google Drive.....	179

VII. POSLOVNA ANALITIKA I IZVJEŠTAVANJE 181

POJAM POSLOVNE INTELIGENCIJE.....	183
TEHNOLOGIJE POSLOVNE INTELIGENCIJE.....	187
Skladište podataka.....	187
OLAP.....	189
Data mining.....	190
APLIKACIJE POSLOVNE INTELIGENCIJE.....	192
Excel kao poslovna aplikacija.....	194
Excel kao aplikacija poslovne inteligencije.....	198
Automatizacija Excel-a uz VBA.....	200
Osnove VBA jezika.....	200
Razvojno okruženje.....	201
Tipovi podataka VBA.....	202
Deklaracija varijable (promjenljive).....	203
Struktura grananja.....	203
Programske petlje.....	204

Struktura programskog koda	2
<i>Primjeri dominantnih VB4 sistema</i>	2
Struktura procedure: Rob_ispitke	2
Struktura funkcije: Konecna_Ocjena	2
<i>Programski makroi</i>	2

VIII. BLOCKCHAIN TEHNOLOGIJA

POJAM BLOCKCHAIN-A	2
<i>Primjena blockchain tehnologije</i>	2
KRIPTOVALUTE	2
Transakcije	2
Rudarenje	2
KRIPTOGRAFIJA KAO OSNOVA BLOCKCHAIN-A	2
<i>Razvoj kriptografije</i>	2
<i>Kriptosistemi</i>	2
Simetrični algoritam	2
Asimetrični algoritam	2
<i>Hash algoritam</i>	2

IX. SIGURNOSNI MEHANIZMI U POSLOVNIM SISTEMIMA

PRISTUP SIGURNOSTI U POSLOVNIM SISTEMIMA	24
PRISTUPI SIGURNOSNIM MEHANIZMIMA	24
<i>Parcijalan pristup informacijskoj sigurnosti</i>	24
Zaštita od zlonamjernog koda	24
Firewall	24
Sigurnosne kopije (backup)	24
<i>Cjeloviti pristup informacijskoj sigurnosti</i>	24
Prijetnje sigurnosti informacijskih sistema	24
Uloga sigurnosne politike	24
Upravljanje rizikom	25
Procjena rizika	25
Metode procjene rizika	25
Evaluacija rizika	25
ISMS U POSLOVNIM SISTEMIMA	25
<i>Standard ISO/IEC 27001</i>	25
Struktura standarda ISO 27001	25

.....206	Koraci u implementaciji standarda ISO 27001	206
.....207	Cilj implementacije standarda ISO 27001	207
.....207		
.....210		
.....211		
.....215		
.....217		
.....219		
.....220		
.....222		
.....224		
.....226		
.....228		
.....229		
.....230		
.....231		
.....233		
.....237		
.....239		
.....240		
.....241		
.....241		
.....243		
.....244		
.....245		
.....246		
.....249		
.....251		
.....252		
.....253		
.....254		
.....256		
.....258		
.....259		

.....206	Koraci u implementaciji standarda ISO 27001	206
.....207	Cilj implementacije standarda ISO 27001	207

X. POSLOVNO-INFORMACIONI REPERKUSIJE

.....266	SPHERE POSLOVNO-INFORMACIONIH REPERKUSIJA	266
.....269	REPERKUSIJE NA PRIVATNOST	269
.....270	Opća uredba o zaštiti podataka - GDPR	270
.....274	REPERKUSIJE NA PSIHO-FIZIČKO ZDRAVLJE	274
.....276	ERGONOMIJA KAO NAUČNA DISCIPLINA	276
.....280	Podjela ergonomije	280
.....278	Koncepcijska ergonomija	278
.....279	Sistemska ergonomija	279
.....279	Korektivna ergonomija	279
.....280	Ergonomija programske potpore	280
.....280	Ergonomija računarskog sklopovlja	280
.....281	ERGONOMSKI STANDARDI I PRAVILNICI	281
.....283	Pravilnik o sigurnosti i zaštiti zdravlja pri radu sa računarom	283
.....286	CE znak	286
.....287	Organizacija radnog mjesta s računarom	287
.....288	Problem prenosnih uređaja	288
.....291	XI. STUDIJE SLUČAJA	291
.....293	1. ERP ISKUSTVA U BOSNI I HERCEGOVINI	293
.....293	Uvod	293
.....293	ERP rješenje grupacije AS GROUP	293
.....295	ERP rješenje GLOBO Handels GmbH – GLOBO LIGHTING	295
.....296	ERP rješenje Euros osiguranje a.d.	296
.....297	Zaključak	297
.....298	2. SOLVER U FUNKCII OPTIMIZACIJE POSLOVNIH PROBLEMA	298
.....299	Uvod	299
.....299	Priprema Solver modula u aplikaciji Excel	299
.....300	Odabrani problem	300
.....301	Faza modeliranja	301
.....302	Faza implementacije	302
.....305	Zaključak	305
.....306	3. POSLOVNO IZVJEŠTAVANJE PIVOT MODULOM	306

<i>Uvod</i>	30
<i>Primjer izvješćivanja kroz Pivo</i>	30
Pivot izvještaj.....	30
Filtriranje podataka.....	31
DAX izrazi.....	31
<i>Zaključak</i>	31
4. KOMPROMITACIJA POSLOVNE KOMUNIKACIJE.....	31
<i>Uvod</i>	31
Slučajevi BEC-a.....	31
„Uspjeh“ BEC-a.....	31
<i>Šifriranje i popisivanje poruka</i>	32
Ge4twin u primjeni.....	32
<i>Zaključak</i>	32
5. FACEBOOK PAGE U FUNKCIJI DIGITALNOG MARKETINGA DRUŠTVENIH MREŽA.....	32
<i>Uvod</i>	32
Dominacija Facebook-a.....	32
<i>Koraci do Page-a</i>	32
Kampanja.....	33
<i>Zaključak</i>	33
6. DRASTIČNI SLUČAJEVI GDPR SANKCIJA.....	33
<i>Uvod</i>	33
Slučaj „Amazon“.....	33
Slučaj „WhatsApp“.....	33
Slučaj „Google“.....	33
Slučaj „H&M“.....	33
Slučaj „TIM“.....	33
<i>Zaključak</i>	33
7. LOZINKA KAO KRITIČNA SIGURNOSNA I AČKA DIGITALNE EKONOMIJE.....	33
<i>Uvod</i>	33
<i>Upravljanje lozinkama</i>	33
Provjera kompromitacije lozinke.....	33
Kriteriji jake i sigurne lozinke.....	33
Autentifikacija bez lozinke.....	33
<i>Zaključak</i>	33
LITERATURA.....	33

da

ISSN
1640-3999

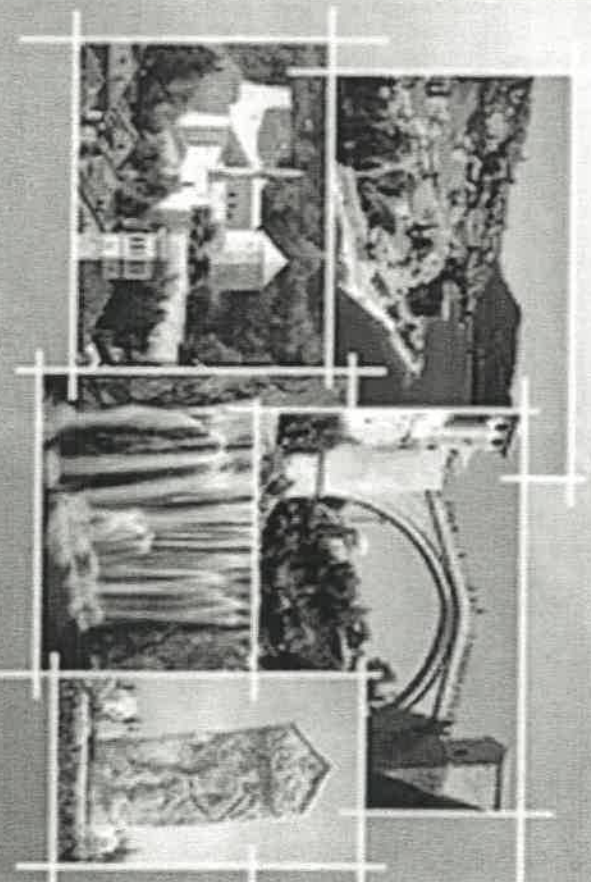

UNIVERZITET U TRAVNIKU
UNIVERSITY OF TRAVNIK

Br.
14

Tematsko izdanje sa
5. međunarodnog
naučnostručnog
simpozija na temu:

**KULTURNO-HISTORIJSKE BAŠTINE
U RAZVOJU TURIZMA
I PRATEĆIH DJELATNOSTI**

UNIVERZITETSKA
HRONIKA

ČASOPIS UNIVERZITETA U TRAVNIKU vol. 7 br. 2

Travnik, decembar 2015.

INTERNET DRUŠTVENE MREŽE KAO MARKETINŠKI ALAT U TURIZMU

INTERNET SOCIAL NETWORK AS A MARKETING TOOL IN TOURISM

Džemal Kulašin

APSTRAKT

Sagledavajući prirodu turizma, kao djelatnosti koja „nema granica“ svojih kupaca, a koji su mahom i konzumenti internet društvenih mreža, dolazi se do zaključka da društvene mreže, upravo u turizmu, imaju posebno mjesto i značaj kao marketinški alati.

U ovom radu akcenat je na najpopularnijoj društvenoj mreži odgovornoj za četvrtinu ukupnog svjetskog internet prometa – Facebook, koji je svojom arhitekturom izuzetno pogodan servis i za netradicionalno promovisanje kulturno-historijske baštine, kao važnog segmenta u općem razvoju turizma.

U radu se predstavljaju i praktični koraci promocije travničke znamenitosti „Lutvina kahva“ te navode prednosti Facebook Page-a kao odabranog načina virtualnog prezentiranja i promovisanja društvenom mrežom Facebook.

Ključne riječi: društvene mreže, Facebook, kulturna baština, promocija.

Keywords: Social networks, Facebook, historical and cultural heritage, promotion.

ABSTRACT

Considering the nature of tourism as a business with „no limits“ of number of users, who are at the same time users of social networks on the Internet, it can be concluded that social networks for tourism play special role and are significant as its marketing tool.

This paper points out the most popular social network, responsible for the quarter of the overall Internet business in the world – Facebook, which is very convenient with its architecture even for the nontraditional promotion of the historical and cultural heritage as an important segment of general development of tourism.

This paper also shows practical steps for the promotion of the Lutvina Kahva in Travnik, and lists all the advantages of one Facebook page as a chosen way of virtual representing and promotion on Facebook.

UVOD

Društvene mreže su danas nezaobilazni aspekt savremenog življenja, mahom podrazumijevajući pod tim, svakodnevni interaktivni komunikacijski servis za razmjenu tekstualnih i multimedijalnih sadržaja. Međutim, društvene mreže posjeduju i ogroman marketinški potencijal te su posljednjih godina mreže poput Facebook-a, Twittera i sl. postale i neizostavan dio ozbiljne marketinške kampanje. Svrha promovisanja branda na društvenim mrežama jest slanje poruke o brandu svojim follow-erima te poticanje diskusije kako bi oni prosljedili poruke svojim prijateljima i poznanicima. Cilj je proširiti svijest o brandu, uslugama i proizvodima među što većim brojem korisnika tih mreža te na taj način dugoročno maksimizirati povrat uložених sredstava.

POZICIJA DRUŠTVENE MREŽE FACEBOOK

Društvena mreža Facebook odgovorna je za četvrtinu ukupnog svjetskog web- prometa, kojoj svakodnevno pristupa oko milijardu korisnika. Ova fantastična brojka ističe Facebook kao glavnog kandidata za netradicionalno promovisanje kulturno-historijske baštine, što je osnaženo intuitivnošću izrade i publiciranja promotivnih materijala, što ostavlja prostor na samostalnoj kreaciji i ažuriranju web-materijala.

Sam pristup Facebook kampanji zasniiva se na dijeljenju korisnog sadržaja i informacija korisnicima, bez agresivne promocije vlastitih proizvoda. Linkanje zanimljivog i zabavnog sadržaja je efikasan način da se stekne i odži pažnja korisnika, a naposljetku i zadobije njihovo povjerenje. Facebook kampanja posebno je korisna za nove web-sajtove koje još nemaju dovoljno *likeova* da bi se njihov sadržaj pojavljivao u značajnijem broju feedova korisnika.

Slika 1. Definisan Facebook Page znamenitosti "Lutvina kahva" (izvor: screenshot)

Facebook promovisanje osigurava veću posjećenost internet sadržaja u općem smislu, što implicira povećanje broja potencijalnih kupaca proizvoda/usluge. Ono što je posebno važno, promovisanjem na Facebook-u mogu se precizno targetirati (ciljati) skupine po godinama, mjestu stanovanja i drugim parametrima koji su u skladu sa promocijom.

Uspjeh svake Facebook kampanje može se vidjeti na tzv. Insights stranici koja prikazuje koliko je post dobio novih *likeova*, do koga je poruka stigla te ko je spomenuo stranicu na svom profilu. Također, Insights stranica sadrži i podatke o

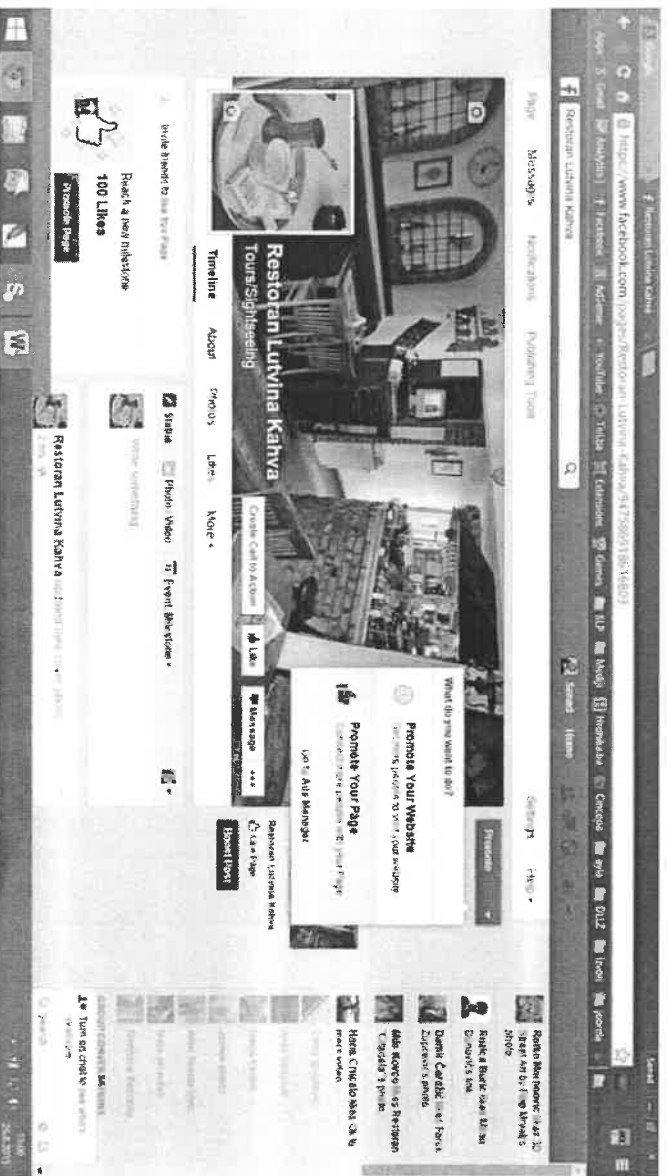
polu, dobi, državi i gradu stanovanja te jezicima korisnika, što u promovisanju kulturne baštine, odnosno, turističkih potencijala općenito, nisu nebitni podaci.

KORACI PROMOCIJE ZNAMENITOSTI "LUTVINA KAHVA"

Osnovni zadatak promocije je sama izrada Facebook Page-a⁷³, što je ustvari niz

⁷³ Posljednjih mjeseci Facebook sistem uklanjanja nepersonalne profile (profile vezane za biznis, recimo), što je bila učestala praksa koja je omogućavala gotovo besplatnu promociju.

intuitivnih koraka povezanih sa Prvi korak promocije Page-a je poziv opcije poznavanjem koncepta Facebook-a te Promote, odnosno, biranje opcije Promote određenih multimedijalnih alata (Photoshop i sl.), iako ni to nije nužno; u ovom slučaju, korisnika kojima će promocija biti kreiramo Facebook Page travničke znamenitosti „Lutvina kahva“ (slika 1).

Slika 2. Izbor opcije *Promote Your Page* (izvor: screenshot)

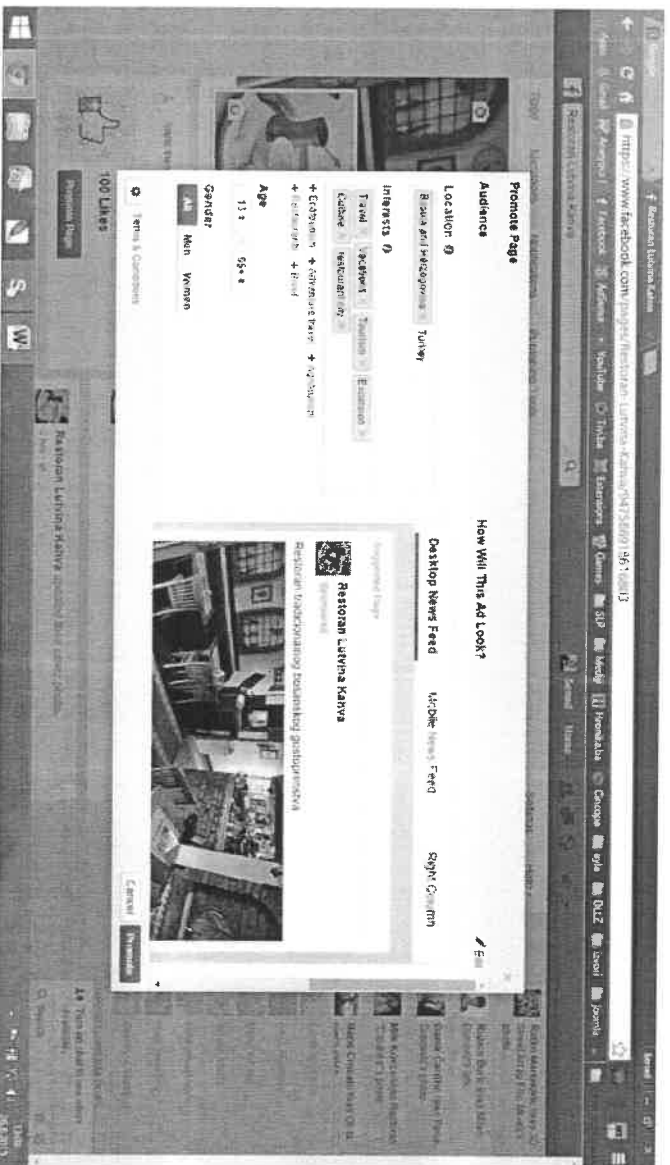
Prvi izbor odnosi se na lokaciju korisnika šemo, a što određuje i sadržaj kulturno- (gradove, zemlje), pri čemu se treba historijske baštine (slika 3). fokusirati na područja gdje očekujemo značajniji interes za Page koji promoviramo.

Slika 3. Određivanje lokacije korisnika kojima će promocija biti prikazana

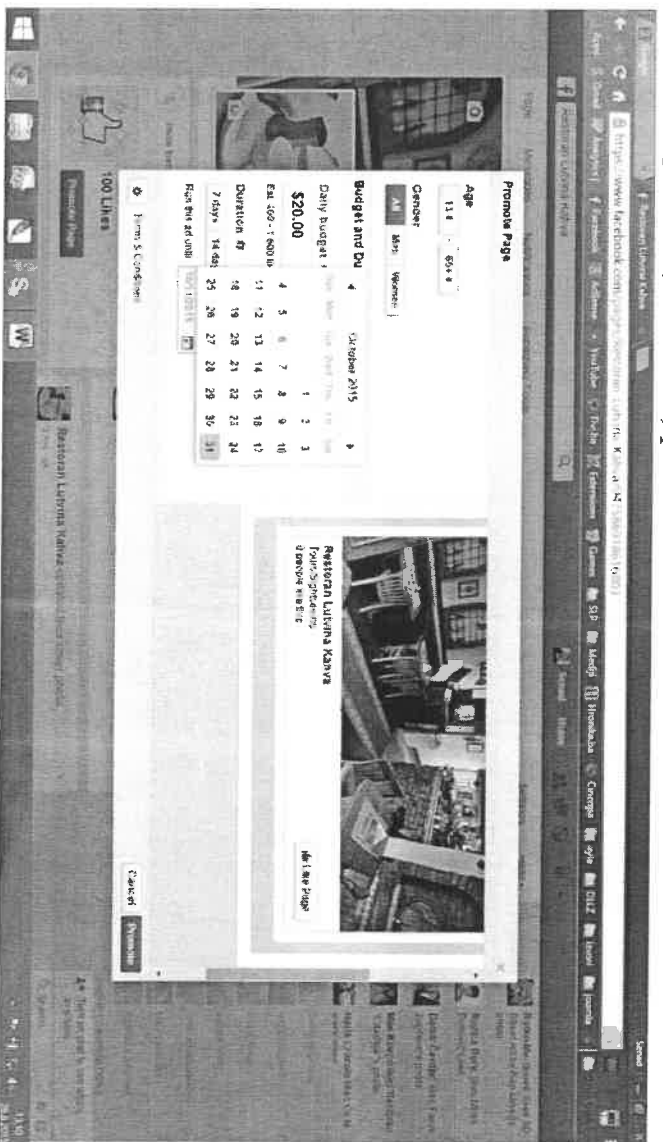
(izvor: screenshots)

Važan korak u promociji Page-a je upotreba i vidjeti promociju, odnosno, da li će navođenje tzv. keyword-a, odnosno im promocija biti prikazana u News Feed-u; interesa koje iskazuju korisnici Facebook-a. u ovom slučaju, važno je navesti i keyword- Od ovog koraka zavisi koliko će korisnika e kultura, historija, turizam i sl. (slika 4).

Slika 4. Unošenje keyword-a za približavanje Page-a korisnicima (izvor: screenshots)

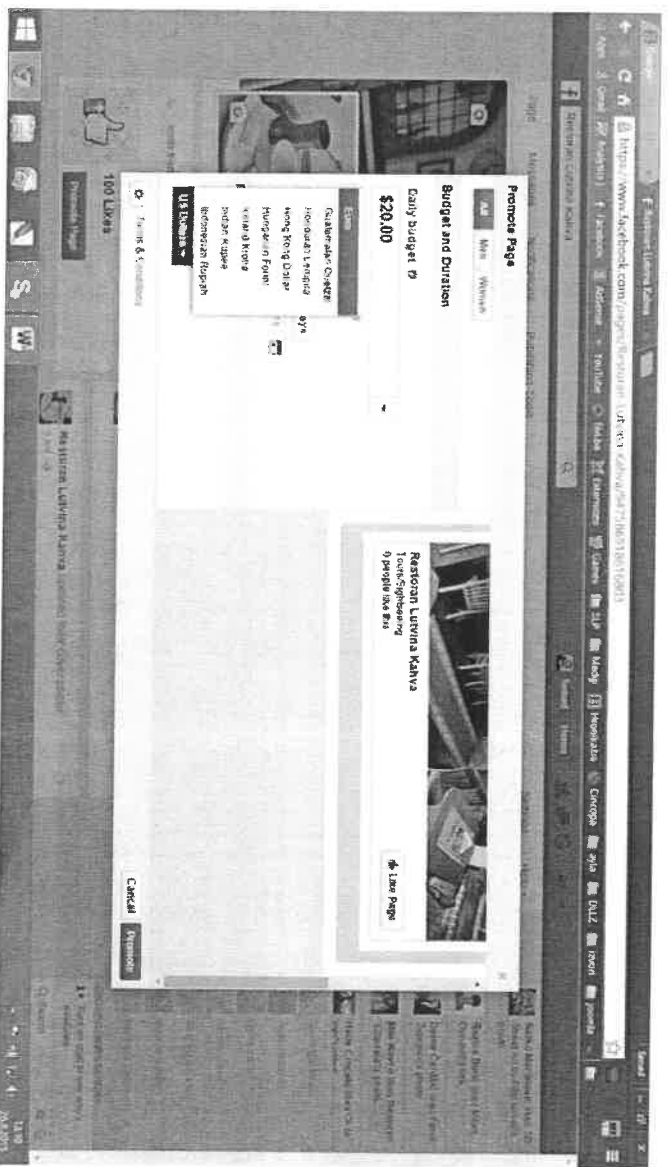
U sljedećem koraku odabiremo sljedeće korisnika, čime povećavamo broj filtere: a) redefinišemo trajanje promocije, pojavljivanja promocije onim korisnicima kada ciljamo vremenski period, kada je koji očekivano iskazuju veći interes za pojedina znamenitost posebno zanimljiva i određenu kulturno-historijsku baštinu (Slika dostupna određenoj populaciji i b) 4). redefinišemo godine i (eventualno) pol

Slika 4. Filter trajanja promocije, starosne dobi i pola korisnika (izvor: screenshots)

U posljednjem koraku odlučujemo se za budžet (*dnevni budžet* ili *budžet prema „životnom vijeku“*), od čega će zavisi broj korisnika kojima će promocija biti prikazana. Ovdje treba biti oprezan jer cijena oglašavanja značajno zavisi od tržišta gdje se oglašava, odnosno, od lokacije koju smo definisali u filteru, a cijenu može uvećati i uže targetiranje skupine. Odabir metode plaćanja je također veoma bitan: a) metoda CPC - Cost-Per-Click (*trošak po kliku*), gdje se plaća samo kada korisnik klikne na promociju i b) metoda CPM – Cost-Per-Mille (*trošak po impresiji*), gdje se plaća po 1000 prikazivanja promocije, pri čemu metoda plaćanja određuje trošenje budžeta.

Uobičajeni način naplate je CPM gdje se plaća za 1000 prikazivanja promocije nezvezno za broj korisnika koji su kliknuli na promotivni materijal, dok je CPC napredniji način naplate pomoću kojeg se promocija prikazuje onoliko dugo dok se ne potroši predviđeni budžet, gdje se *klik* naplaćuje prema cijeni tržišta. O tim iznosima treba voditi računa jer su cijene klika različite od zemlje do zemlje te može doći do „curenja“ budžeta; npr. prosječna cijena klika u našoj zemlji iznosi 0.01 euro/klik, dok je u Hrvatskoj cijena nešto viša i iznosi 0.05 eura/klik; u zemljama Zapadne Evrope cijene klika su nekoliko puta veće i kreću se od 0.20 do 0.40 eura po kliku.

Slika 5. Definisanje budžeta za promociju Page-a (izvor: screenshot)

ZAKLJUČAK

Da je promocija kulturno-historijske baštine, kao segmenta u razvoju turizma, putem Facebook-a kvalitetno rješenje, potvrđuju sljedeći argumenti:

- Dominacija Facebook-a – gotovo svaki sedmi stanovnik planete svakodnevno je logiran upravo na ovoj društvenoj mreži, što možemo posmatrati i kao potencijalnog „posjetitelja“ kulturno-

historijske baštine (ili uopće bilo kojeg turističkog potencijala),

- Brzina – kratki koraci promocije omogućavaju promptnost promotivnog nastupa, dok intuitivnost u gradnji Facebook Page omogućava da turistički djelatnici samostalno provode sastavni dio kampanje tzv. *community management*, dok se za realiziranje oglašavanja mogu angažovati specijalističke marketing agencije,

- Cijena – promocija putem Facebook-a značajno je jeftinija nego oglašavanje na klasičnim medijima, ali oglašavanje nije besplatno, dok i cijene oglašavanja variraju te treba biti spreman na planiranje budžeta promocije,

za određenu promociju, u ovom slučaju kulturno-historijsku znamenitost.

LITERATURA

- Targetiranje korisnika – filteri u promociji omogućavaju targetiranje korisnika (interesi korisnika, lokacija, pol, godine, trajanje promocije...), što promociju čini svrsishodnom i dostupnom upravo onim korisnicima za koje pretpostavljamo da iskazuju interes
- [1] <http://www.totalweb-seo.com/hr>
[2] <http://www.womeninadria.com/facebooko-k-ka-marketing-alat>
[3] <http://akcija-com.hr/facebook/cpc-cpm>
[4] <http://facebook.spinnedia.hr>
[5] <http://www.it-medija.com/services/facebook>

1-65

UNIVERSITY OF ZAGREB
Faculty of Mechanical Engineering
Bosnia and Herzegovina

UNIVERSITY OF ERLANGEN-NUREMBERG
Germany

Asocijacija za Inženjering
Quality Association in Bosnia and Herzegovina

10th Research/Expert Conference with International Participation

Final Program

May 17th - 20th, 2017.
Hotel Stella, Neum
Neum - Bosnia and Herzegovina

SUPER SPONZOR

1. Primjenjivost e-udžbenika u osnovnoj školi: Studij slučaja na prostoru Srednjobosanskog kantona
Applying of e-Books in Primary Schools: Case Study in the Area of Central Bosnia Canton
Kulašin Džemal, Huseinspahić Nezir, Debeljak Mario (B&H)
2. Model organizacije stručnog seminara
Model of Organization of the Seminar
Brdarević Safet, Jašarević Sabahudin, Brdarević Fikret, Đulić Emir (B&H)
3. Effectiveness of Project-Based Learning in GIS Course
Blagojević Branko, Sikora Marjan (Croatia)
4. Uloga preduzetništva u visokom obrazovanju – analiza preduzetničkih karakteristika studenata
Role of Entrepreneurship in Higher Education – Analysis of Students' Entrepreneurial Characteristics
Arnaut Dino, Brdarević Safet, Brdarević Fikret (B&H)
5. Jezički aspekt CLIL-a u obezbjeđenju kvaliteta na tehničkim fakultetima Univerziteta u Zenici
A Language Aspect of CLIL in Quality Assurance at the Technical Faculties of the University of Zenica
Tarabar Aida (B&H)
6. Strategija razvoja obrazovanja Unsko-sanskog kantona
Development Education Strategy in the Una-Sana Canton
Haurdić Senad, Haurdić Benjamin (B&H)
7. Promjena paradigme u pogledu shvatanja neophodnosti upotrebe informaciono-komunikacionih tehnologija u sistemu obrazovanja
Changing Paradigm in Terms of Different Views Necessity to use Information and Communication Technologies in Education
Unkić Faruk, Bošnjak Halid (B&H)
8. Razni aspekti korišćenja interneta za podršku u obrazovnom procesu
Different Aspects of Internet Usage as a Support to Educational Process
Nikolić Marija, Gojkić Nataša, Krsmanović Ivana, Petrović Vesna (Serbia)
9. Matematička pismenost i primjeri zadatka iz PISA testova
Mathematical Literacy and Tasks from Pisa Tests
Bikić Naida, Burgić Dževad, Huskanović Almir (B&H)
10. Interaktivna Powerpoint prezentacija
Interactive Powerpoint Presentation
Žiga Alma, Alajbegović Hermina (B&H)

1. Osnovni elementi analize otkaza sistema pri izučavanju pouzdanosti
Basic Elements Analysis System Failure in the Study of Reliability
Imamović Mustafa, Jašarević Sabahudin, Manduka Abaz (B&H)
2. Upravljanje rizicima u oblasti kontrole ispravnosti vozila
Risk Management in the Field of Control of Vehicle Safety
Klisura Fuad, Agić Dragana, Jašarević Sabahudin, Borić Jusuf (B&H)
3. Pобољшanje kvaliteta održavanja procesnih ventilatora korištenjem prenosivog uređaja vibrodiagnostičkog nadzora
Improving the Quality of Maintenance Process Fans by Using Portable Device for Vibrodiagnostic Monitoring
Alić Senad, Brdarević Safet, Imamović Mustafa, Spahić Eniz (B&H)
4. Uticajni parametri na kvalitet proizvodnje tehničkog silicijuma u B.S.I. d.o.o. Jajce
Influential Parameters to the Production Quality of Silicon Metal in B.S.I. d.o.o. Jajce
Keran Nihad, Jašarević Sabahudin (B&H)
5. Pобољшanje rezljivosti nehrđajućeg čelika dodatkom telura
Improving Stainless Steel Machinability by Adding of Tellurium
Mujagić Derviš, Mahmutović Aida, Oruč Mirsada, Muhamedagić Sulejman, Hadžalić Mustafa (B&H)
6. Globalne migracije samogrijavajuće plastične vrećice
The Overall Migration of Self-Heating Plastic Bag
Muhamedbegović Benjamin, Keran Husejin, Karavdić Elvir, Kesić Suvad, Uzunović Faik (B&H)
7. Castables Based on Chamotte Waste with Addition of Fly Ash and Clay
Jovanović Marina, Mujkanović Adnan, Bušatlić Nadira, Labraja Ivana, Omerović Ajna (B&H)
8. Uticaj tvrdoće materijala predmeta obrade na kvalitet obrađene površine abrazivnim vodenim mlazom
Influence of Material Hardness on Surface Quality Machined with Abrasive Waterjet
Brdarević Safet, Jeleč Ajdin (B&H)

PRIMJENJIVOST E-UDŽBENIKA U OSNOVNOJ ŠKOLI: STUDIJA SLUČAJA NA PROSTORU SREDNJOBOSANSKOG KANTONA

APPLYING OF E-BOOKS IN PRIMARY SCHOOLS: CASE STUDY IN THE AREA OF CENTRAL BOSNIA CANTON

Džemal Kušaišić, prof.dr.
Ekonomska škola Travnik
Travnik

Nezir Huseinspahić, prof.dr.
Zavod zdravstvenog osiguranja SBK
Travnik

Mario Debeljak, mr.sci.
Osnovna škola "Nova Bila"
Travnik

REZIME

Primarni cilj rada je da ukaže na mogućnosti primjene e-udžbenika u osnovnoj školi, kao dijelu opće tendencije informatizacije obrazovanja. U svrhu provjere hipoteze u smislu primjenjivosti e-udžbenika u osnovnom obrazovanju na prostoru Srednjobosanskog kantona realizirano je i empirijsko istraživanje u dvije škole: 1) Osnovna škola "Nova Bila" i 2) Osnovna škola "Bila", na uzorku od 200 učenika.

U završnom dijelu rada, ukazuje se i na potrebu senzibilnog pristupa u implementiranje e-udžbenika u nižim nivoima obrazovanja, posebno u osnovnoj školi. Naime, jednosmjerno forriranje interakcije *malodoban korisnik* (tj. *učenik osnovne škole*) - *IKT* može rezultirati novim oblicima oduđenja unutar osjetljive učenčke zajednice, čime se prednosti i mogućnosti informacionih tehnologija mogu praktično i dezavuirati.

Ključne riječi: E-udžbenik, osnovna škola, informaciono-komunikacijske tehnologije (IKT)

SUMMARY

The main goal of this paperwork is to show the possibilities of e-books appliance in primary schools, as a part of the general tendency of education informatization. For the purpose of the hypothesis proving/testing in the way of applying e-books in primary education in Central Bosnia Canton, the empirical research has been done in two schools: 1) Primary School "Nova Bila" and 2) Primary School "Bila" with 200 participants.

*The final part of this work indicates the necessity of sensible approach to implementing e-books in some early years of education, especially in primary schools. Namely, one-way forcing of interaction between an *underage user* (i.e. *primary school student*) and *ICT* can result in new ways of alienation amongst sensitive student community where some advantages and possibilities of ICT can be practically renounced.*

Keywords: e-book, primary school, Information and Communication Technology (ICT)

1. UVOD

Svjedoci smo svekolike informatizacije koja je u velikoj mjeri zahvatila i dinamičnu oblast obrazovanja. Informaciono-komunikacione tehnologije¹ svakim danom poprimaju nove oblike primjene u svim nivoima obrazovanja, kako visokog obrazovanja (npr. *Distance learning* i sl.) tako i nižih nivoa obrazovanja, srednje i osnovne škole (npr. *PowerPoint*, *smartboard* i sl.) Implementacijom IKT-a, studenti, odnosno učenici postaju proaktivni sudionici nastavnog procesa, što predstavlja kvalitativnu promjenu *ex cathedra* paradigme.

Jedan od sve češćih oblika oblika IKT-a u nižim nivoima obrazovanja je i korištenje e-udžbenika umjesto klasičnih udžbenika koji, sudeći po aktuelnim trendovima, polako postaju anahronim oblikom obaveznog i osnovnog nastavnog sredstva. E-udžbenici, odnosno digitalni materijali općenito, krajnje su jednostavni za upotrebu te bliski tehnološki uznapredovalim korisnicima kakvi su i učenici osnovne škole.

Polazišna osnova e-udžbeniku je, naravno, e-knjiga (eng. e-book), koja kao digitalni ekvivalent štampanoj knjizi, u osnovi, nema i sve potrebne karakteristike e-udžbenika.

2. OD E-KNJIGE DO E-UDŽBENIKA

Začetnikom e-knjiga smatra se izvjesni Michael S. Hart, koji je prije 40-ak godina digitalizirao Američku deklaraciju o nezavisnosti, pokrenuvši ujedno i širi projekat poznat kao *projekat Gutenberg*. Ipak, do kraja 1990-tih godina e-knjige nisu bile toliko raširene, a prenosile su se na medijima poput CD-a. Tek poslije 2010. godine, sa poboljšanjem prenosa podataka globalnom mrežom dolazi do šire upotrebe i potražnje e-knjiga [5]. U tu svrhu, razvijeni su i posebni datotečni formati (npr. *epub*), tako da se e-knjige danas veoma lako distribuiraju i efikasno koriste na različitim uređajima, posebno na tabletima tzv. e-čitačima.

Svakako, e-knjiga svojim oblikom mijenja tradicionalna određenja vrsta knjiga, npr., priručnika i udžbenika, omogućavajući im brzu dopunu i ažuriranje sadržaja. Stoga se u određivanju definicije e-knjige sve više udaljavamo od određenja da je "...e-knjiga *elektronička varijanta štampane knjige koja se može čitati na računaru ili pogodnom uređaju dizajniranom specijalno za tu namjenu*"², kako stoji u čuvenom Oxford riječniku (eng. Oxford Dictionary of English)³ [4]. Ipak, da bi se e-knjiga mogla kategorizirati kao e-udžbenik mora posjedovati temeljne karakteristike koje posjeduje i klasični udžbenik, odnosno funkcije i određenja koje važe za klasični udžbenik trebaju važiti i za e-udžbenik.

To su, u prvom redu, didaktičko-metodičke vrijednosti, što znači da se u stvaranju e-udžbenika trebaju poštovati principi didaktike, psihologije i metodike, kao i razvojne karakteristike učenika. Samo e-udžbenik koji je kvalitetno didaktičko – metodički oblikovan, tj. zasnovan na zakonitostima nastavnog procesa, zakonitostima procesa učenja i opštim zakonitostima razvoja učenika može biti optimalan scenario za buduću proces učenja [1]. Pod tim uvjetima, e-udžbenici postaju nezamjenjivi alat svakog nastavnika suočenog sa brojnim izazovima u prenošenju znanja učenicima nove generacije. Dodatna atraktivnost i vrijednost e-udžbenika je i dinamičnost uz interaktivne animacije, 3D modele, video i zvučne zapise, galerije fotografija te brojne alate i aplikacije za izradu vlastitih materijala za podučavanje [2].

¹ IKT, ICT ili samo IT

² Vrsta tableta imenovana kao e-čitači

³ <https://en.oxforddictionaries.com/definition/us/e-book> [20.03.2017]

3. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE

Empirijsko istraživanje u svrhu provjere primjenjivosti e-udžbenika u osnovnom obrazovanju na prostoru Srednjobosanskog kantona provedeno je u dvije škole: 1) Osnovna škola "Nova Bila" i 2) Osnovna škola "Bila", na uzorku od 200 učenika, u drugom polugodišnu školske 2015/2016. godine. U istraživanju su obuhvaćeni učenici petih, šestih i sedmih razreda devetogodišnjeg školovanja, te učenici sedmih razreda osmogodišnjeg školovanja.

Zbog uzrasta respondenata, u konstruiranju anketnog upitnika vodilo se računa da varijable budu krajnje jasno definirane, nedvosmisljene i konotirane pozitivno, kako bi se producirali što validniji rezultati. Takođe, 5-stupnjevitá Likert skála, umjesto uobičajenim terminima u anketnim istraživanjima (*ne slažem se, djelimično se slažem, itd.*), kodirana je numerički od 1 do 5, što je jednako ocjenjivanju koje se provodi u osnovnim školama kako bi se dodatno približili percepciji učeničkih stavova.

3.1. Osnovni rezultati statističkih analiza

Već i osnovni rezultati statističkih analiza pojedinih varijabli mogu dati prilično jasnu sliku primjenjivosti e-udžbenika u osnovnoj školi na prostoru Srednjobosanskog kantona. Kako je uobičajeno u sličnim istraživanjima, statistička analiza provedena je statističkim paketom SPSS.

3.1.1. Statistički pokazatelji deskriptivne statistike

Odgovori respondenata na anketno pitanje: *Smatrate li korištenje e-udžbenika u obrazovanju korisnim*, prikazani su u **Tablici 1.** odnosno u **Tablici 2.**

Tablica 1. Osnovna škola "Nova Bila"

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Da	91	91.0	91.0	91.0
Valid Ne	9	9.0	9.0	100.0
Total	100	100.0	100.0	

Tablica 2. Osnovna škola "Bila"

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Da	68	68.0	68.0	68.0
Valid Ne	32	32.0	32.0	100.0
Total	100	100.0	100.0	

Odgovori respondenata na anketno pitanje: *Smatrate li da bi vam e-udžbenici bili zanimljiviji od klasičnih udžbenika*, prikazani su u **Tablici 3.** odnosno u **Tablici 4.**

Tablica 3. Osnovna škola "Nova Bila"

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Da	90	90.0	90.0	90.0
Valid Ne	10	10.0	10.0	100.0
Total	100	100.0	100.0	

Tablica 4. Osnovna škola "Bila"

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Da	76	76.0	76.0	76.0
Valid Ne	24	24.0	24.0	100.0
Total	100	100.0	100.0	

Odgovori respondenata na anketno pitanje: *Smatrate li da bi korištenje e-učbenika doprinijelo boljem ugledu vaše osnovne škole*, prikazani su u **Tablici 5.** odnosno u **Tablici 6.**

Tablica 5. Osnovna škola "Nova Bila"

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Da	91	91.0	91.0	91.0
Valid Ne	9	9.0	9.0	100.0
Total	100	100.0	100.0	

Tablica 6. Osnovna škola "Bila"

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Da	57	57.0	57.0	57.0
Ne	42	42.0	42.0	99.0
Valid Missing	1	1.0	1.0	100.0
Total	100	100.0	100.0	

3.1.2. Statistički pokazatelji socio-demografske skupine varijabli

Odgovori respondenata na anketno pitanje: *Posjedujete li računar, smartphone ili tablet*, prikazani su u **Tablici 7.** odnosno u **Tablici 8.**

Tablica 7. Osnovna škola "Nova Bila"

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Da	99	99.0	99.0	99.0
Valid Ne	1	1.0	1.0	100.0
Total	100	100.0	100.0	

Tablica 8. Osnovna škola "Bila"

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Da	93	93.0	93.0	93.0
Valid Ne	7	7.0	7.0	100.0
Total	100	100.0	100.0	

Odgovori respondenata na anketno pitanje: *Koliko dnevno provodite vremena za računarom*, prikazani su u **Tablici 9.** odnosno u **Tablici 10.**

Tablica 9. Osnovna škola "Nova Bila"

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Manje od sata	16	16.0	16.0	16.0
Između 1 i 2 sata	30	30.0	30.0	46.0
Valid Između 3 i 4 sata	33	33.0	33.0	79.0
Više od 5 sati	21	21.0	21.0	100.0
Total	100	100.0	100.0	

Tablica 10. Osnovna škola "Bila"

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Manje od sata	10	10.0	10.0	10.0
Između 1 i 2 sata	48	48.0	48.0	58.0
Valid Između 3 i 4 sata	20	20.0	20.0	78.0
Više od 5 sati	22	22.0	22.0	100.0
Total	100	100.0	100.0	

Odgovori respondenata na anketno pitanje: *U koje svrhe najviše koristite računar*, prikazani su u **Tablici 11.** odnosno u **Tablici 12.**

Tablica 11. Osnovna škola "Nova Bila"

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Učenje	2	2.0	2.0	2.0
Internet	36	36.0	36.0	38.0
Valid Zabava	62	62.0	62.0	100.0
Total	100	100.0	100.0	

Tablica 12. Osnovna škola "Bila"

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Učenje	2	2.0	2.0	2.0
Internet	33	33.0	33.0	35.0
Valid Zabava	65	65.0	65.0	100.0
Total	100	100.0	100.0	

4. DISKUSIJA REZULTATA

Priroda istraživanja nalaže da je ključan status respondenata prema varijabli iz socio-demografske skupine koja tretira aktivno korištenje računara, tableta ili *smartphone-a* (kao digitalnim nositeljima e-udžbenika), gdje je čak 96% učenika odgovorilo da posjeduju jedan od ponuđenih uređaja te da ih aktivno višesatno koristi svaki dan. Međutim, dijametralno je suprotan drugi statistički pokazatelj iz socio-demografske skupine koji tretira svrhu korištenja informacionih tehnologija, gdje je tek 2% utrošenog vremena posvećeno edukativnim sadržajima vezanim za školu, a čak 98% posvećeno zabavnim sadržajima i korištenju Interneta, mahom društvenih mreža. Time se potvrdilo da današnja učenička populacija osnovne škole već uveliko koristi savremene tehnologije, ali ne i svrsishodno, čime se doista praktično otvara prostor za široku primjenu e-udžbenika u osnovnom obrazovanju, kako na prostoru Srednjobosanskog kantona, tako i Bosne i Hercegovine.

Shodno zastupljenosti informacionih tehnologija u svakodnevnom životu populacije učenika osnovne škole, nije iznenađujući statistički rezultat da čak 83% ispitanih učenika⁴ smatra da su e-udžbenici zanimljiviji od tradicionalnih, dok ih 79,5% općenito smatra e-udžbenike korisnim u obrazovanju. Vrijedan je i rezultat u smislu pretpostavljenog novog imidža škole,

⁴ Srednja vrijednost od rezultata 90% u OŠ "Nova Bila" i rezultata 76% u OŠ "Bila"

gdje 74% od ispitanih učenika smatra da bi primjena e-učbenika doprinijela poboljšanju ugledu njihove škole u društvu.

Donekle su indikativni i diskutabilni rezultati T-testa⁵ gdje je za većinu parova varijabli u dvije škole iskazana statistički značajna razlika u stavovima. Ovaki rezultati T-testa mogu se objasniti na dva načina: (1) rasipanje u stavovima uzrokovano je uzrastom respondenta od kojih je teško dobiti konzistentne odgovore, bez obzira o kakvom se istraživanju radi i (2) nepostojanje potpuno jasnog stava učenika osnovne škole o svim aspektima e-učbenika.

5. ZAKLJUČAK

Shodno rezultatima statističkih analiza studija slučaja proizilazi primarni zaključak u smislu potvrde primjenjivosti e-učbenika u osnovnoj školi na prostoru Srednjobosanskog kantona. Dakle, u osnovnoj školi se e-učbenicima otvara široki prostor, čak i za potpuno preuzimanje pozicije klasičnog učbenika, jer svojim inovativnim upotrebnim vrijednostima približavaju nastavno gradivo na atraktivniji, razumljiviji i savremenim generacijama adekvatniji način.

No, ostavljajući po strani neslućene mogućnosti informacionih tehnologija, ne smiju se ispuštati iz vida ni specifičnosti obrazovnog procesa, pogotovo kada se radi o nivou obrazovanja kakva je osnovna škola. Naime, učenička populacija osnovne škole već u svakodnevnom životu obilato koristi informacione tehnologije, mahom nauštrb zanemarivanja drugih, pa i školskih obaveza, a što su pokazali i rezultati ovog istraživanja.

Stoga proizilazi i svojevrsna preporuka koja potcrtava nužnost senzibilnog pristupa u implementiranju e-učbenika u osnovnoj školi, jer se radi o nastavnom sredstvu kao direktnom činiocu interakcije *nastavnik – učenik*. Naime, nesistematično prenađlašavanje interakcije *malodoban učenik - IKT* može favorizirati (i) nove oblike otuđenja unutar osjetljive učeničke zajednice, čime se očigledne prednosti informacionih tehnologija mogu praktično i dezavuirati.

6. LITERATURA

- [1] Durović, Lj, Božović, K. (2012): Elektronski udžbenik u osnovnoj školi, 4th Internacionalna konferencija, 1-3.juni 2012, Tehnički fakultet Čačak, Čačak.
- [2] Lukunić, M. (2014), „Školska e-knjiga za nove generacije - prvi digitalni sustav za poučavanje u Hrvatskoj“ na *Poslovni.hr*, 7. februar 2014., <http://www.poslovni.hr/domace-kompanije/skolska-e-knjiga-za-nove-generacije-prvi-digitalni-sustav-za-poucavanje-u-hrvatskoj-263436>.
- [3] Keča, M. (2010): E-knjiga u srednjoj školi, diplomski rad, Odsjek za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Zagreb.
- [4] Lončar, M. (2012): Elektronička knjiga i elektronički čitač kao nova usluga: Iskustva i perspektive, Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), 101-126, Zagreb.
- [5] Jurjević, D. (2014): Uvod u e-knjige, dostupno na: <https://tricontuniri.wordpress.com/2014/05/06/.../uvod-u-e-knjige/> [Pristup: 21.03.2017]

⁵ Zbog ograničenja dužine rada rezultati T-testa nisu predstavljani, ali se mogu dobiti na zahtjev

6-2

b2

ŠKOLA IT SOLUTIONS PROGRAMIRANJA

www.skolaprogramiranja.ba

CERTIFIKAT

Džemal Kulašin

Travnik

Predavač

ODRŽAVANJE DOKUMENATA
I INFORMACIONIH SISTEMA

Broj: 23-12/21

Datum izdavanja: 22.12.2021.godine

Prof.dr. Hadžib Salkić

Asocijacija za Informacione tehnologije Travnik

Broj: 21-05/16

Datum: 21.05.2016.god.

UNIVERZITET U TRAVNIKU
FAKULTET ZA MENADŽMENT I EKONOMIJU

UVJERENJE

UČEŠĆA U PROJEKTU

Poštovani,
čast nam je i zadovoljstvo obavjestiti vas da je **doc.dr Džemal Kulašin**, učestvovao u projektu „3. Međunarodne naučno-stručne konferencije Cyber kriminal i forenzika“ u organizaciji Sveučilišta/Univerziteta Vitez i Asocijacije za Informacione tehnologije Travnik u martu 2016.godine. Uloga kolege doc.dr Džemala Kulašina je bila od posebne važnosti da ovaj projekat uspije.

Link: <http://fit.co.ba/>

Koordinator projekta
Doc.dr Hadžib Salčić

b2

Sveučilište/Univerzitet Vitez
Fakultet informacijskih tehnologija
& Fakultet pravnih nauka

CERTIFICATE

Doc.dr Džemal Kulašin

Za učesće kao izlagač na 3.naučno-stručnoj konferenciji "Cyber kriminal i forenzika"

Travnik, 11. mart 2016.

Prof. dr Miroslav Puljić
Predsjednik programskog odbora

[Handwritten signature]

CSR Testing in Bosnia and Herzegovina—Empirical Study

Džemal Kulašin, Nezir Huseinspahić
University of Travnik, Kiseljak, Bosnia and Herzegovina

Dalila Goran
University of “Vitez”, Vitez, Bosnia and Herzegovina

Today, companies are no longer judged only on the basis of financial gain but also on the basis of contributions to the wider community. Empirical research has identified differences in the extent of published information about corporate social responsibility activities considering the size of the bank. It was found that big banks in Bosnia and Herzegovina published significantly less information on their websites about social responsibility even though their parent banks have a good practice of socially responsible behavior. The paper proposes a systematization of socially responsible reporting and points out underdeveloped areas of corporate social responsibility activities of banks.

Keywords: corporate social responsibility, reporting, banks, Bosnia and Herzegovina

Introduction

Corporate social responsibility has origins in the social activism of the 60s and 70s of the last century. The awareness of issues such as equal opportunities for all, racial equality, and health and safety in the workplace first encouraged the public to take a closer review of previous business practices, and then to put these commitments into legal frameworks (Heath, 2001; Le Jeune, 2004). Companies could no longer justify their existence only through economic success, nor could their responsibility be restricted only to the shareholders, which is occupied by Friedman (1970). Now, when they are perceived as social factors, companies that wanted to preserve their reputation, should find a new response that is consistent with their social responsibilities and is aimed at wider audience (Bowie, 1991). Andriof, Waddock, Husted, and Sutherland Rahman (2002) note progress in thinking about corporate social responsibility, first as part of the social contract of company, and now as a strategic component of business practices. Dougherty (2001) draws attention to the risk of an important “lack of legitimacy”, which is a result of disparities between public expectations and the company’s business, and participants can jeopardize the company’s reputation.

Definitions of corporate social responsibility passed through their evolution, so now the term is used interchangeably with the terms “social responsibility”, “sustainable development”, “corporate citizenship”. Also, the term is associated with the related area of business reputation, where underdeveloped corporate social

Džemal Kulašin, Ph.D., Faculty of Management and Business Economics, University of Travnik, Kiseljak, Bosnia and Herzegovina.

Nezir Huseinspahić, Ph.D., Faculty of Management and Business Economics, University of Travnik, Kiseljak, Bosnia and Herzegovina.

Dalila Goran, M.Sc., Faculty of Business Economics, University of “Vitez”, Vitez, Bosnia and Herzegovina.

Correspondence concerning this article should be addressed to Džemal Kulašin, Fakultet za menadžment i poslovnu ekonomiju, Azapovići 439, Kiseljak 71250, Bosna i Hercegovina.

Publication Information:

China-USA Business Review (ISSN 1537-1514) is published monthly in hard copy and online by David Publishing Company located at 616 Corporate Way, Suite 2-4876, Valley Cottage, NY 10989, USA.

Aims and Scope:

China-USA Business Review, a monthly professional academic journal, covers all sorts of researches on Economic Research, Management Theory and Practice, Experts Forum, Macro or Micro Analysis, Economical Studies of Theory and Practice, Finance and Finance Management, Strategic Management, and Human Resource Management, and other latest findings and achievements from experts and scholars all over the world.

Editorial Board Members:

Kathleen G. Rust (USA), Moses N. Kiggundu (Canada), Yutaka Kurihara (Japan), Christian Seiter (Germany), Agnieszka Izabela Baruk (Poland), Kazuhito TAKEYASU (Japan), Marvin E. Gonzalez (USA), Roberta Guglielmetti Mugion (Italy), Natalia Petrovna Kusnezova (Russia), Shelly SHEN (China), Moira Polyxeni (Greece), Sarath WSB Dasnayaka (Malaysia), Bonny TU (China), Carlos Salcedo-Perez (Columbia), Aysegul Yildirim kaplanoglu (Turkey), Francisco J. Valderrey (Mexico), Reza G. Hamzaee (USA), Luis Abel da Silva Filho (Brazil)

Manuscripts and correspondence are invited for publication. You can submit your papers via Web Submission, or E-mail to economists@davidpublishing.com, business.review.USA@hotmail.com. Submission guidelines and Web Submission system are available at <http://www.davidpublisher.com>.

Editorial Office:

616 Corporate Way, Suite 2-4876, Valley Cottage, NY 10989, USA E-mail: economists@davidpublishing.com

Copyright©2018 by David Publishing Company and individual contributors. All rights reserved. David Publishing Company holds the exclusive copyright of all the contents of this journal. In accordance with the international convention, no part of this journal may be reproduced or transmitted by any media or publishing organs (including various websites) without the written permission of the copyright holder. Otherwise, any conduct would be considered as the violation of the copyright. The contents of this journal are available for any citation, however, all the citations should be clearly indicated with the title of this journal, serial number and the name of the author.

Abstracted / Indexed in:

Database of EBSCO, Massachusetts, USA
Ulrich's Periodicals Directory, USA
ProQuest/CSA Social Science Collection, PAIS, USA
Cabell's Directory of Publishing Opportunities, USA
Summon Serials Solutions, USA
ProQuest
Google Scholar
Chinese Database of CEPS, OCLC
ProQuest Asian Business and Reference
Index Copernicus, Poland
Qualis/Capes Index, Brazil
NSD/DBH, Norway
Universe Digital Library S/B, ProQuest, Malaysia
Chinese Scientific Journals Database, China
GetCITED, Canada

CiteFactor, USA
Polish Scholarly Bibliography (PBN), Poland
SCRIBD (Digital Library), USA
PubMed, USA
Open Academic Journals Index (OAJI), Russia
Electronic Journals Library (EZB), Germany
Journals Impact Factor (JIF) (0.5)
NewJour, USA
InnoSpace, USA
Publicon Science Index, USA
Scholarsteer, USA
Turkish Education Index, Turkey
Universal Impact Factor, USA
BASE, Germany
WorldCat, USA

Subscription Information:

Print \$640

David Publishing Company, 616 Corporate Way, Suite 2-4876, Valley Cottage, NY 10989, USA
Tel: +1-323-984-7526, 323-410-1082 Fax: +1-323-984-7374, 323-908-0457
E-mail: order@davidpublishing.com Digital Cooperative Company: www.bookan.com.cn

David Publishing Company
www.davidpublisher.com

responsibility is a big threat to the reputation, and on the other hand, developed corporate social responsibility is insurance for damage of reputation, which is evident in business management in best practices. This in turn reflects the management reporting of the triple effect—the economic, environmental, and social level (together called 3P: “profit”, “planet”, and “people”). In recent years, scientists have criticized existing models, suggesting that it in the heart of the program of corporate social responsibility there should be responsibility towards the society, instead of operating liabilities or motives that induced the public (Moore, 2003). Some others argue for a more comprehensive inclusion of dialogue (which is an essential part of the corporate social responsibility) between organizations and their stakeholders (Roberts, 2003). Such discussions reflect the recognized status of corporate social responsibility as a fundamental question in business. This is evident also in the generally accepted definitions of corporate social responsibility.

In the context of corporate social responsibility there has been developed voluntary reporting, which represents expanded reporting of financial accounting, although some segments are not expressed in financial terms. The paper discusses the disclosure of information about socially responsible activities of banks operating in Bosnia and Herzegovina.

The Term of Corporate Social Responsibility

Corporate social responsibility refers to the concept where company on a voluntary basis integrates the care of social issues to environmental protection in their business operations and relationships with stakeholders (Krtkaš, 2007). In addition it includes contributions to improving the quality of life of stakeholders, social responsibility and contributes to sustainable economic development. Stakeholders are all individuals, organizations, or institutions that can affect the project or its activities. Stakeholders can affect them positively or negatively (Nikolić, 2010). Corporate social responsibility and behavior of companies in the last decade have had exponential growth. Many companies integrate the social responsibility in all aspects of their business as a way to build reputation in the community and wider social acceptance, strengthen competitiveness, and achieve long-term sustainable development. Businesses should uphold high standards of corporate governance, to take care of employees, sustainable development and protect the environment and be a responsible member of society (Bagić, 2006).

Key activities that the company should introduce into their business plan include the development and education of employees, equality regardless of gender, race or age of employees. The key is to employ young, creative people. The aim of corporate social responsibility of corporations is to contribute to raising awareness of the need for sustainable development, develop products and services that enhance the quality of life and productivity, and enable more effective use of natural resources (Kotler & Lee, 2004).

Corporate Social Responsibility Reporting

Corporate social responsibility is self-regulated by a business entity, so the reporting on the part of business covers various aspects and has a wide frame. There are three basic dimensions of reporting on corporate social responsibility: economic dimension (covered much of the financial statements), the social dimension, and the dimension of the environment. In practice, reporting on social responsibility is often equated with reporting on sustainability. Sustainability reporting has foundations in reporting on the impact on the environment from which they eventually developed accounting sustainability that includes a social component as well as information about the pro-environment activities. The report on social responsibility

mainly includes the following information arising from relations with the different categories of stakeholders:

- Human resources (information on the structure of employees due to education, gender, etc., employment, spending on training of employees, absenteeism from work, remuneration and other benefits for employees, communication within organization, occupational health and safety, employee satisfaction, employee rights, employee empowerment, disciplinary measures);
- Shareholders (analysis of the price movement of shares and other information that are associated with them, corporate governance, investor relations);
- Customers (market development, customer satisfaction, customer loyalty, information about products and services, information on products/services that cover ethical and environmental issues);
- Suppliers (policy management relationships with suppliers, contracting conditions);
- The financial partners (e.g., relations with banks and insurance companies);
- The public sector (relations with local authorities, prevention of corruption and compliance with the law);
- Community (direct assistance to community support through non-profit organizations, charitable activities);
- Environment (consumption of energy, water, materials, emissions and waste, transport, bio-diversity, environmental strategies, environmental projects).

Empirical Research Results: The Case of Banks in Bosnia and Herzegovina

The study included 26 commercial banks in Bosnia and Herzegovina: 17 commercial banks from the Federation of Bosnia and Herzegovina and nine banks from the Republic of Srpska. The survey was conducted online from November 2015 to January 2016. Through the examination of their official web-sites it was found that 90% of banks publish their financial statements on the Internet. However, publication of the information contained in the annual report is far behind the publication of standardized financial statements.

Table 1

Publication of the Fundamental Elements of the Annual Report (n = 26)

The annual report	Frequency (%)
Subsequent events	34.38
The most likely future development of the bank's	53.13
Research and development	62.50
Information on purchase of own shares	71.88
The existence of a bank branch	71.88
Financial instruments	87.50
Financial risk management	87.50
The bank's exposure risks	87.50
Statement on application of corporate governance	34.38
The principles of corporate governance	28.13

The review of Table 1 shows that the banks partly fulfill the obligation of publication of the annual report (in terms of its prescribed content) and that it usually contains information regarding the use of financial instruments, objectives, and policies of financial risk management and exposure to various business risks.

Corporate social responsibility of banks is observed through the implementation of activities presented in Table 2, established on the basis of relations of banks with their key stakeholders. Based on the above activities

there was designed Bank Social Disclosure Index (BSDI), which is a part of development path that marks out the voluntary reporting in this segment, based on previous research (Branco & Rodrigues, 2006).

Table 2

The Constructs of the Social Responsibility Report of Banks

Human resources	1. Motivation (reward, shares owned by employees, satisfaction at work)
	2. Training (seminars, training, etc.)
	3. Safety at work
	4. Employment (number of employees)
	5. Equality between the sexes (i.e., number of women in management)
Community involvement	6. Investments (special regional investment projects)
	7. Special products for the local community
	8. Loans to special groups (pregnant women, newly-unemployed, pensioners, etc.)
	9. Donations to hospitals and donations for health projects
	10. Donations for programs of science and education
	11. Donations and sponsorship of projects in arts and culture
Benevolence	12. Donations and sponsorships of sports projects and organizations (clubs)
	13. Direct activities of charity (donation to charity organizations and humanitarian program)
	14. Indirect activities of charity (donations to charitable organizations)
	15. Customer relationship management
Relations with clients	16. Customer satisfaction and awards
	17. Special services
Products	18. Development of products (new bank products/services)
	19. Product awards
	20. Internal environmental policy
Environmental protection	21. External environmental policy
	22. Special products for environmental projects
	23. Donations for environmental projects

Of all the activities (Table 2), banks usually (in 38% of cases) publish an offer of special products (mostly loans) for the development of the local community, information about new products (34% of the banks), information on donations or sponsorship of projects in the field of art and culture (31%), information on donations in health projects such as, for example, donations of equipment to hospitals (28%), information on donations or sponsorships of sports projects (28%), and information about special services (benefits) offered to customers (25%). On the other hand, the rarest published information are about security and safety, information about winning the award for some product, and information on specific products for environmental projects, such as, for example, more favorable lending. Of the six elements of reporting on corporate social responsibility, banks are the most prone to publishing activities in the domain of involvement in the local community.

Table 3

Index of Reporting on Corporate Social Responsibility (BSDI) Considering the Size of Banks

Bank size	N	Mean	Standard deviation	Standard error	95% confidence level		The lowest value	The highest value
					Lower limit	Upper limit		
Small	21	2.5217	3.56587	0.74353	0.979	4.063	0.00	16.00
Medium	2	7.0000	7.93725	4.58258	-12.717	26.717	1.00	16.00
Large	3	7.5000	3.72827	1.52206	3.587	11.412	2.00	11.00
Total	26	3.8750	4.49193	0.79407	2.255	5.494	0.00	16.00

Composite BSDI index (Kundid & Rogošić, 2011), with a maximum theoretical value of 23, is calculated considering the size of the banks (Table 3). An examination of Table 3 shows that big banks on average publish

most of the observed information (7.5000), while small banks publish minimum 2.5217. However, most information have published two banks of which one small and one medium-sized bank, while large banks most accomplished BSDI 11.

Table 4

Test of the Influence of Size of the Bank on BSDI (ANOVA)

	The sum of of squares	Degrees of freedom	The mean value of squares	F	Sig.
Between samples	159.688	4	79.844	4.585	0.019
Within samples	508.312	21	17.528		
Total	668.000	25			

Analysis of variance has shown statistically significant BSDI difference in the categorization of banks by size (Table 4). These test (Table 4) demonstrates statistically significant ($\alpha = 0.019$) difference in reporting about social responsibility activities among large, medium, and small banks, which can confirm the assumption about the impact of the size of the bank to the extent of published information. However, it may be concluded that the major banks in Bosnia and Herzegovina, owned by prominent European financial institutions, fell short in reporting on corporate social responsibility. In fact, by examining the reports on the social responsibility of the parent banks, which released six large banks, it is evident that these banks have philanthropic orientation, socially sensitive, pro-environment-minded and and that they are prone to different forms of employee motivation. This becomes particularly evident if one considers the extraordinary profitability of large banks in Bosnia and Herzegovina. Ultimately, we can conclude that banks in Bosnia and Herzegovina modestly publish their philanthropic and other socially responsible activities. This may be due their lack of inclination to such actions, perceived modest public interest in this aspect of their business or lack of awareness that through the developed practice of corporate social responsibility reporting banks can mitigate the negative connotations that accompany them in realizing extra profit.

Conclusion

Financial reporting is expanding its scope in the direction of reporting on corporate social responsibility that includes information on the activities of entrepreneurs to improve relations with their stakeholders, including the pro-environment activities. A large and profitable enterprises are often regarded as bearers and leaders of such action. Since banks in Bosnia and Herzegovina, on average, recorded high profits, it was interesting to explore the practice of their reporting on corporate social responsibility activities. It was found that the big banks, compared to the medium and small banks, on average publish more information in the domain of corporate social responsibility.

However, compared with the published activities of parent banks abroad, it may be concluded that large banks in Bosnia and Herzegovina have less pronounced practice of engaging in humanitarian projects and development projects of the local community, promoting environmental policies, motivation and education employees. Despite having their role models in the field of socially responsible activism, large banks in Bosnia and Herzegovina do not show pronounced affinity towards CSR observed at least through the publication of information on selected activities on the official website. It is expected that this practice will become more pronounced with the perceived growing activism of civil society, and in times of protracted economic downturn and simultaneous persistence of extra profit of banks.

References

- Andriof, J., Waddock, S., Husted, B., & Sutherland Rahman, S. (2002). *Unfolding stakeholder thinking*. Austin, Texas: Greenleaf Publishing.
- Bagić, A. (2006). Overview of social responsibility of enterprises in Croatia. *Academy for educational development*. Prince of Wales International Business leaders forum. Zagreb: MAP Savjetovanja.
- Bowie, N. (1991). New directions in corporate socialresponsibility. *Business Horizons*.
- Branco, M. C., & Rodrigues, L. L. (2006). Communication of corporate social responsibility by Portuguese banks: A legitimacy theory perspective. *Corporate Communications: An International Journal*, 11(3), 232-248.
- Daugherty, E. L. (2001). *Public relations and social responsibility*. Handbook of public relations. R. L. Heath, (Ed.), Thousand Oaks: CA Sage.
- Friedman, M. (1970). The social responsibility of business is to increase profits. *The New York Times Magazine*, September.
- Kotler, P., & Lee, N. (2004). *Corporate social responsibility: Doing the most good for your company and your cause*. NJ: John Wiley & Sons.
- Krkač, K. (2007). *Business ethics and corporate social responsibility*. Zagreb: Mate.
- Kundić, A., & Rogošić, A. (2011). Bank online reporting: Comparative advantage, formalism or fashion? *Global Business & Economics Anthology*, 2(2), 500-518.
- Le Jeune, M. (2004). *Communicating corporate responsibility* (A. Gregory Ed.). London: Kogan Pages.
- Moore, G. (2003). Hives and horseshoes, Mintzberg or MacIntyre: What future for corporate social responsibility? *Business Ethics: A European Review*, 12(1), 41-53.
- Nikolić, N. (2010). Social responsibility and ISO 26000. *ISO forum*. *Hrvatska gospodarska komora*.
- Roberts, T. (2003). Corporate social responsibility in global supply chains. *Supply Chain Management: An International Journal*, 14(2), 75-86.

FOR KNOWLEDGE TO WISDOM

66

ISSN 1537-1514 OBSN 270B0070

DOI:10.17265/1537-1514

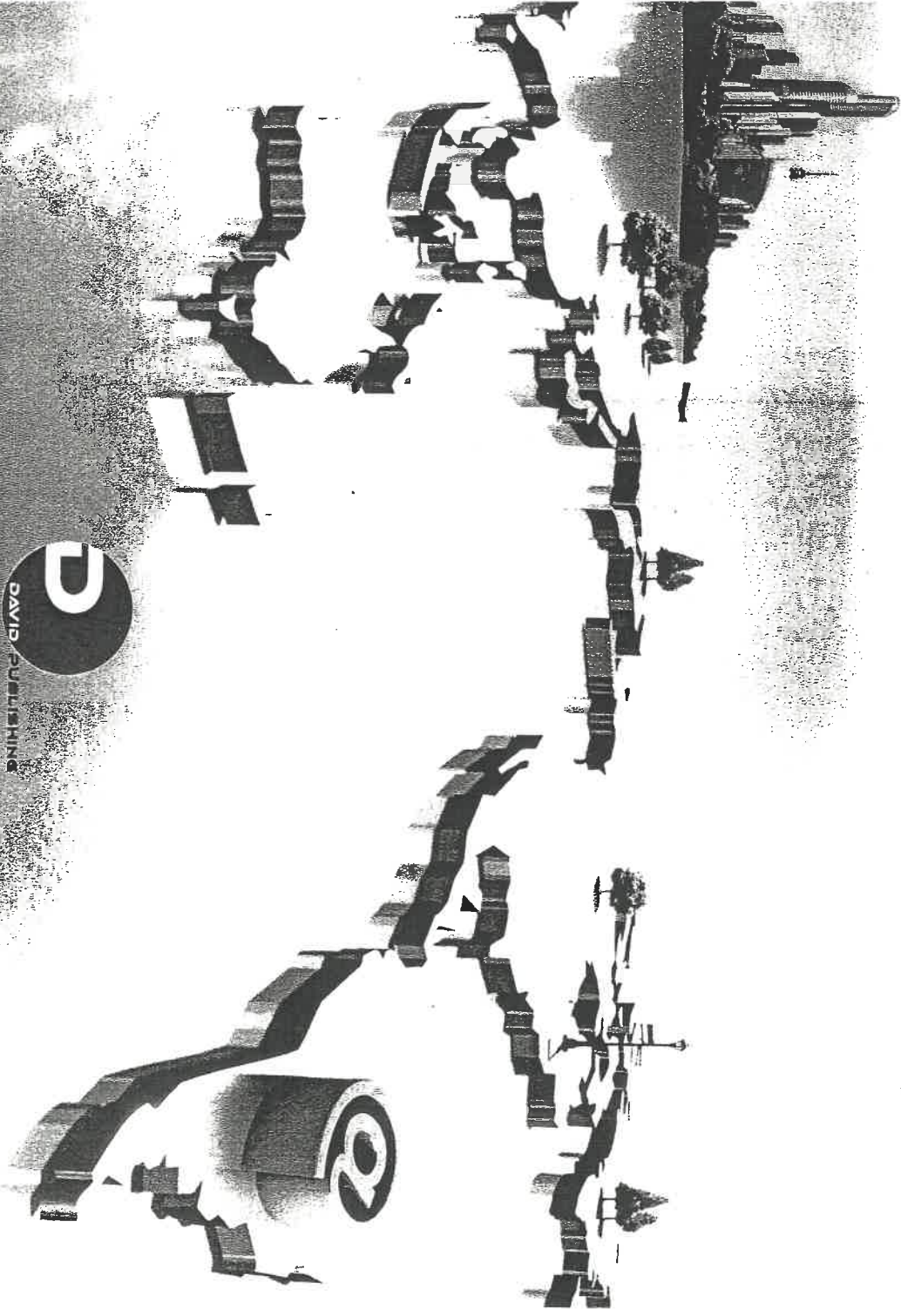
China-USA Business Review

Volume 17, Number 9, September 2018

DAVID PUBLISHING

David Publishing Company
www.davidpublisher.com

China-USA Business Review

Volume 17, Number 9, September 2018 (Serial Number 183)

Contents

Reorganization of Household Economies to Compensate the Reduction of Coffee Income in the Sierra Norte Region, Mexico	439
Alicia Sylvia Gijón Cruz, Rafael Gabriel Reyes Morales, Nancy Yaneth Chávez Méndez	
Dominant Factors Influence the Behavior to Produce Innovative Products	453
Iffah Budiningsih, Tjiptogoro Dinario Soehari, Jefri Leonard	
The Advent of the (Ro)bot and Their Incipient Spread in the Web	462
Massimiliano Minardo	
CSR Testing in Bosnia and Herzegovina—Empirical Study	468
Điemenal Kulasić, Nezir Huseinspahić, Dalila Goran	
A Cultural Appraisal of Sacred Sites of the Eastern Free State Adjunct to African Traditional Religion and Belief Systems	474
Dalifa H. D. Ngobese	

(b110)

MJEŠOVITA SREDNJA EKONOMSKO-UGOSTITELJSKA ŠKOLA TRAVNIK

Adresa : Školska br.11

Tel/fax: 030/511-076(Direktor)

Telefon: 030/541-621(Sekretarijat)

Broj: 176-42/18

Datum: 06.04.2018.

Mješovita srednja ekonomsko-ugostiteljska škola Travnik u skladu sa članom 12. Pravilnika o ocjenjivanju i napredovanju odgajatelja i stručnih saradnika u predškolskim ustanovama te učitelja,nastavnika/profesora i stručnih saradnika u osnovnim i srednjim školama SBK-a,(Sl.uvine SBK-a broj:9/13)izdaje

POTVRDU

**za učestvovanje u izradi nastavnih planova i programa za srednje škole
za školsku 2016/17.**

Džemal Kluašin

Profesor informatike

Potvrda služi za bodovanje prema članu 12.Pravilnika iz preambule,te se u druge svrhe ne može koristiti.

Ova potvrda izdaje se na osnovu službene evidencije ove Škole i ima značaj dokumenta koji služi za vrednovanje nastavnika prema članu 12. tačka 4 alineja b) (**ukupno tri (3) boda**) Pravilnika o ocjenjivanju i napredovanju odgajatelja i stručnih saradnika u predškolskim ustanovama te učitelja, nastavnika/profesora i stručnih saradnika u osnovnim i srednjim školama SBK-a.

3. Direktor:

Mehridžana Alibašić

mr.sc.Mehridžana Alibašić

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
KANTON SREDIŠNJA BOSNA / SREDNJOBOSANSKI KANTON
TRAVNIK

MINISTARSTVO OBRAZOVANJA,
ZNANOSTI, KULTURE I ŠPORTA
MINISTARSTVO OBRAZOVANJA,
NAUKE, KULTURE I SPORTA

CENTRAL BOSNIA CANTON
MINISTRY OF EDUCATION,
SCIENCE, CULTURE AND SPORTS

Travnik, Stanična 43., Tel./fax.: 030/511-214, 518-675, E-mail: minobsbk@bih.net.ba

Broj: 03-38-281/2018

Datum: 7.3.2018. godine

Mješovita srednja ekonomsko-ugostiteljska škola

Travnik

n/r direktorice

PREDMET: Saglasnost, daje se

Postupajući po zahtjevu Mješovite srednje ekonomsko-ugostiteljske škole iz Travnika, Zahtjev broji:51/18, a na osnovu odluke Upravnog odbora, broji:57/17, a u vezi obrazovanja novog stručnog zvanja, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta SBK/KSB u skladu sa članom 26. stav 1. Zakona o srednjoj školi (Službene novine SBK/KSB, 11/01 i 17/04), daje saglasnost Mješovitoj srednjoj ekonomsko-ugostiteljskoj školi iz Travnika da od školske 2017/2018 realizira Nastavni plan i program za stručno zvanje IV stepena, komercijalni tehničar.

MINISTRICA
Katica Čerkez

Dostaviti:

1x Naslov

1x Odjel za obrazovanja i nauku

1x a/a

91

91

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
SREDNJOBOSANSKI KANTON

MJEŠOVITA SREDNJA
EKONOMSKO – UGOSTITELJSKA ŠKOLA
TRAVNIK

GODIŠNJI

PLAN I PROGRAM
RADA ŠKOLE

za školsku 2016./2017. godinu

Travnik, septembar 2016.

Direktorica:

mr.sci. Mehridžana Alibašić

1 m

Plan izvođenja oglednih sati

Tabela 29.

Ime i prezime	Vrijeme za ogledni sat						Predmet
	X	XI	XII	II	III	IV	
Šabić Arma							Njemački jezik
Maglić Hanan							Bosanski jezik i književnost
Horić Hasiba							Ekonomika turizma
Šakić Saith							Javne finansije
Kapidižić Nedžad							Historija
Behulović Hanka							Bosanski jezik i književnost
Krupalića Dženana							Biznis ekonomija
Terzić Aida							Engleski jezik
Goran Dalija							Knjigovodstvo
Karajovanović Slobodanka							Biologija
Zlotrg Miralem							Poslovno pravo
Dogan Jasmin							Menadžment
Kulašin Džemal							Informatika
Topić Alma							Kuharstvo
Skender Amra							Poslovne finansije
Orlić Aldijana							Marketing
Vrbanić Dita							Engleski jezik
Šehić Omer							Biznis ekonomija
Huskić Belkisa							Matematika
Bandić Esma							Bosanski jezik i književnost
Husanović Mujo							Praktična nastava
Čukle Nihad							Matematika
Škandro Semina							Knjigovodstvo
Ramčić-Salkić Aida							Računovodstvo
Selimović Sadik							Hemija

11. Plan rada Vijeća roditelja

Vijeće roditelja ima svoje funkcije koje realizira u toku školske godine prema Planu rada Vijeća roditelja koji se donese na početku školske godine. U planiranju rada Vijeća roditelja učestvuju svi članovi Vijeća.

Funkcije Vijeća roditelja su sljedeće:

- promovira interese škole u zajednici na čijem području se škola nalazi,
- predstavlja stavove roditelja učenika Upravnom odboru,
- podržuje angažman roditelja u radu škole,

Mješovita srednja ekonomsko-ugostiteljska škola, Telenik

92

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
SREDNJOBOSANSKI KANTON

92

MJEŠOVITA SREDNJA
EKONOMSKO – UGOSTITELJSKA ŠKOLA
TRAVNIK

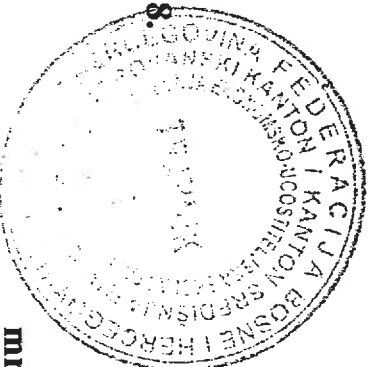
GODIŠNJI

PLAN I PROGRAM

RADA ŠKOLE

za školsku 2018./2019. godinu

Travnik, septembar 2018.

Direktorica:

Albašić

mr.sci.Mehridžana Alibašić

a učenicima svesku zapisnika odjeljske zajednice i kontinuirano u radu obratiti pažnju eravanje i savjetovanje učenika i posvetiti veću pažnju odgojnom radu.

Razrednik je obavezan da na času odjeljske zajednice omogući učenicima punu ost mišljenja. Metodologija rada ne može biti stereotipna i verbalna. Potrebno je biti što više didaktičkih sredstava, a i sam čas organizirati kao grupni oblik rada, gdje ik samo koordinira rad, a učenici realizuju zamišljenu temu.

Na ove časove razrednik može pozvati stručnjake iz odgovarajućih oblasti za realizaciju ih programskih sadržaja.

Planiranje stručnog usavršavanja

Stručno usavršavanje nastavnika i stručnih saradnika odvijat će se preko individualnog i vnog stručnog usavršavanja.

lualno stručno usavršavanje će se vršiti kroz:
alno praćenje odgovarajućih stručnih listova i časopisa kao i druge stručne literature,
bavljanjem konsultacija i međusobnom razmjenom mišljenja i iskustava putem stručnih ktiva,
zvođenje ogleđnih sati,
onsultacijama sa pedagoškom službom kao i izvođenjem tema na stručnim organima kole.

itivno stručno usavršavanje će se vršiti kroz:
rististovanje ogleđnim časovima,
ičešće u radu stručnih organa škole,
zvođenjem tema na Nastavničkom vijeću ili organizovanim radionicama u školi,
ičešće na savjetovanjima, seminarima, kursovima i sl.

Plan stručnog usavršavanja

Tabela 28.

Ime i prezime	Tema	Način i vrijeme realizacije
Šabić Arna	„Kako uspješno upravljati razredom“	Oktobar, SA
Dogan Jasinin	„Reinženjering poslovnih procesa“	Oktobar, SA
Skender Amra	„Uloga medija u odgoju djece“	Oktobar, NV
Imširović Adisa	„Verbalna i neverbalna komunikacija“	Oktobar, SA
Vrbanić Dita	„The sociolinguistic effects on learning English as a foreign language“	Novembar, SA
Kulašin Džemal	„Visual basic u nastavi informatike“	Novembar, SA

03.09.2018. godine

643-4

Imenovanje
grupe pred.

ŠKOLA:

Učenički razredi

AKTIV:

Knjževni razredi

EVIDENCIJA O RADU STRUČNOG AKTIVA

RUKOVODITELJ:

Dr. sc. Miroslav Ljubić

ŠKOLSKA GODINA: 2017./2018.

ZAPISK

SA SASTANKA STRUČNOG AKTIVA

održanog dana

09.12.2009

godine

Sastanku ne prisustvuju nastavnici:

Za sastanak je predložen i usvojen sljedeći:

DNEVNI RED

1. Mixture polymer
2. Phthal anhydride

2a) Wahlkreis in telematik & verbreitung
information planung an netz klustern.

Q2) Mother in law's house is very noisy & uncomfortable. I want to move to a new house. I want to find a new house. I want to find a new house. I want to find a new house.

[illegible]

odd. & even in probability from perspective
of modulating frequency of activity.
80% not in pattern, not independent
V_{2A} also for other frequency

47

Mješovita srednja ekonomsko-matemičarska škola

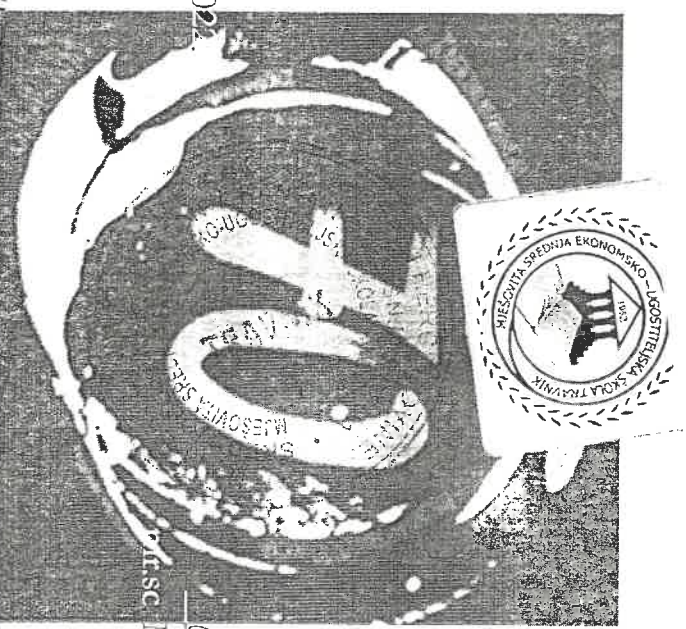
Travnik

dodjeljuje

PRIZNAJJE

Kulašin Džemal

za učešće u programu svečane akademije
povodom Dana državnosti Bosne i Hercegovine

Travnik, 06.april 2022.

Direktorica:
Mehridžana Albašić
Mehridžana Albašić

MJEŠOVITA SREDNJA EKONOMSKO-UGOSTITELJSKA ŠKOLA TRAVNIK

95

Školska br.11

Tel/fax: 030/511-076 (Direktor)

Telefon: 030/541-621 (Sekretarijat)

Broj: 205-85/22

Datum: 04.04.2022.

U skladu sa članom 17. Pravilnika o ocjenjivanju, napredovanju i stjecanju statusa učitelja, nastavnika, profesora i stručnih saradnika u osnovnim i srednjim školama u Srednjobosanskom kantonu („Službene novine SBK“ broj 7/21 od 29. jula 2021. godine) izdaje se

POTVRDA

Za pripremu programa i vođenje školske muzičke sekcije na manifestaciji povodom jubilarnog Dana škole

Džemal Kulašin

profesor informatike

Potvrda služi za bodovanje shodno članu 17. tačka a) alineja 9. Pravilnika o ocjenjivanju, napredovanju i stjecanju statusa učitelja, nastavnika, profesora i stručnih saradnika u osnovnim i srednjim školama u Srednjobosanskom kantonu te iznosi **jedan (1) bod.**

Ova potvrda izdaje se na osnovu službene evidencije Škole i ima značaj dokumenta koji služi za vrednovanje nastavnika prema navedenom Pravilniku, te se u druge svrhe ne može koristiti.

95
Mješovita srednja ekonomsko-ugostiteljska škola

70 Travnik

dodjeljuje

PRIZNANJE

Kulašin Džemal
za organizaciju obilježavanja
jubilarne 70. godišnjice škole

Travnik, 06.april 2022.

Direktorica:
Mehridžana Alibašić
m. sc. Mehridžana Alibašić

96

444-511

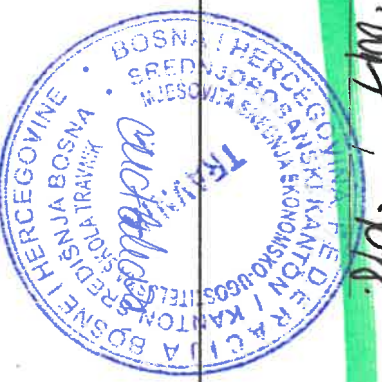
ŠKOLA: PRVI TRAVNIK 96

AKTIV: Matematika - informatika - fizička - biologija - hemija

EVIDENCIJA O RADU STRUČNOG AKTIVA

UKOVODITELJ: Đenar Karić

ŠKOLSKA GODINA: 2017 / 2018.

03.09.2018. godine	
443-4	Priloga prilozi pred.

AG

ŠKOLA:

Maturski razredi

AKTIV:

Knjodni razredi

EVIDENCIJA O RADU STRUČNOG AKTIVA

UKOVODITELJ:

Dr. sc. Miroslav

ŠKOLSKA GODINA: 2017 / 2018.

07

07

Federacija Bosne i Hercegovine
SREDNJOBOSANSKI KANTON

MJEŠOVITA SREDNJA
EKONOMSKO – UGOSTITELJSKA ŠKOLA
TRAVNIK

GODIŠNJI

PLAN I PROGRAM

RADA ŠKOLE

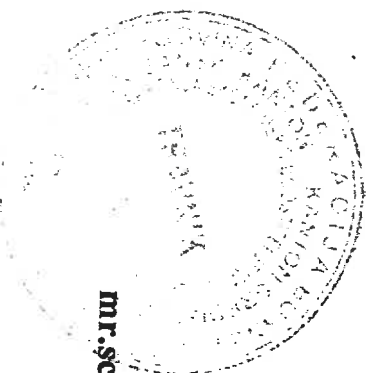
za školsku 2019/2020. godinu

Travnik, septembar 2019.

Direktorica:

Alibabić

mr.šci.Mehridžana Alibašić

97

5.7.3. Slobodne aktivnosti

Tabela 17.

Red. br.	SEKCIJA	Sedmični fond sati	Zaduženi nastavnici
1.	Recitatorska sekcija		
2.	Web sekcija	1	Esma Bandić-Softić
3.	Turistička sekcija	1	Čukle Nihad
4.	Humanitarni fond	1	Šakić Salih
5.	Ekološka sekcija	1	Hrustanović Mujo
6.	Školski orkestar	1	Imširević Adisa
7.	Folklor	1	Kulašin Džemal
8.	Sportska sekcija	1	Jusufović Alma
9.	Plesna sekcija	1	Bašinać Ismet
10.	Pisanje projekata i organizacija manifestacija van škole	1	Plečić Nermína
11.	Pisanje projekata i organizacija manifestacija van škole	1	Šehić Emir
12.	Ekološki projekti		Dogan Jamin
13.	Administrator na društvenim mrežama	0,5	Botonjić-Hamidović Velida
14.	Školski oglasi	0,5	Vrbanjac Dita
15.	Školski oglasi	0,5	Botonjić-Hamidović Velida
16.	Školski turnir	0,5	Skender Amra
17.	Koordinator školskih manifestacija	0,5	Grabus Elvir
18.	Rad u okviru društvene i kulturne aktivnosti	0,5	Vrbanjac Dita
19.	Rad u okviru društvene i kulturne aktivnosti	0,5	Ibrišimović Jasmina
20.	Rad u okviru društvene i kulturne aktivnosti	0,5	Jahić Nedžad
21.	Rad u okviru društvene i kulturne aktivnosti (revija frizura)	0,5	Šakić Salih
22.	Rad u okviru društvene i kulturne aktivnosti (revija frizura)	0,5	Jusufović Alma
23.	Rad u okviru društvene i kulturne aktivnosti (izložba slika)	0,5	Muslimović Omer
24.	Rad u okviru društvene i kulturne aktivnosti (usluživanje)	0,5	Trkić Velid
25.	Rad u okviru društvene i kulturne aktivnosti	0,5	Klisura Muris
26.	Rad u okviru društvene i kulturne aktivnosti (sinopsis)	0,5	Husanović Mujo
27.	Saradnja sa fakultetima i drugim institucijama	0,5	Magić Hanan Aida Ramčić Salčić

MJEŠOVITA SREDNJA EKONOMSKO-UGOSTITELJSKA ŠKOLA TRAVNIK

Adresa : Školska br. 11

Tel/fax: 030/511-076(Direktor)

Telefon: 030/541-621(Sekretarijat)

97

Broj: 176-8/18

Datum: 06.04.2018.

Mješovita srednja ekonomsko-ugostiteljska škola Travnik u skladu sa članom 12. Pravilnika o ocjenjivanju i napredovanju odgajatelja i stručnih saradnika u predškolskim ustanovama te učitelja, nastavnika/profesora i stručnih saradnika u osnovnim i srednjim školama („Sl. novine SBK“ broj:9/13)izdaje

POTVRDU

o vođenju sekcije KROS u školskoj 2017/2018. godini

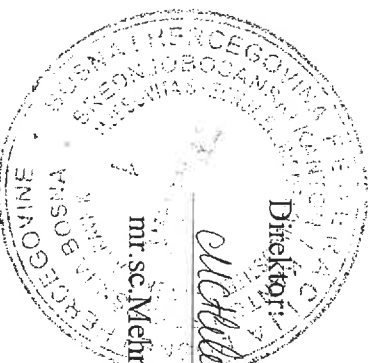
Džemal Kulašin

Profesor informatike

Potvrda služi za bodovanje prema članu 12.Pravilnika iz preambule,te se u druge svrhe ne može koristiti.

Ova potvrda izdaje se na osnovu službene evidencije ove Škole i ima značaj dokumenta koji služi za vrednovanje nastavnika prema članu 12.tačka 2) alineja f)(**ukupno jedan (1) bod**) Pravilnika o ocjenjivanju i napredovanju odgajatelja i stručnih saradnika u predškolskim ustanovama te učitelja,nastavnika/profesora i stručnih saradnika u osnovnim i srednjim školama SBK.

Direktor:
mr.sc.Mehridžana Alibašić
mr.sc.Mehridžana Alibašić

29

MJEŠOVITA SREDNJA EKONOMSKO-UGOSTITELJSKA ŠKOLA TRAVNIK

Školska br.11

Tel/fax: 030/511-076 (Direktor)

Telefon: 030/541-621 (Sekretarijat)

Broj: 205-69/22

Datum: 04.04.2022.

U skladu sa članom 17. Pravilnika o ocjenjivanju, napredovanju i stjecanju statusa učitelja, nastavnika, profesora i stručnih saradnika u osnovnim i srednjim školama u Srednjobosanskom kantonu („Službene novine SBK“ broj 7/21 od 29. jula 2021. godine) izdaje se

POTVRDA

za sudjelovanje u izradi prilagođenih programa za učenike

Džemal Kulašin

Profesor informatike

Potvrda služi za bodovanje shodno članu 17. tačka a) alineja 9. Pravilnika o ocjenjivanju, napredovanju i stjecanju statusa učitelja, nastavnika, profesora i stručnih saradnika u osnovnim i srednjim školama u Srednjobosanskom kantonu te iznosi **jedan (1) bod**.

Ova potvrda izdaje se na osnovu službene evidencije Škole i ima značaj dokumenta koji služi za vrednovanje nastavnika prema navedenom Pravilniku, te se u druge svrhe ne može koristiti.

Direktor:

Mehridžana Alibašić

mr.sc. Mehridžana Alibašić

Mješovita srednja
ekonomsko-ugostiteljska škola

TRAVNIK

Školska 2021/22. godina

29

NAČINI, POSTUPCI I ELEMENTI VREDNOVANJA UČENIČKIH
KOMPETENCIJA IZ NASTAVNOG PREDMETA:

INFORMATIKA

(prilagođeni program – prvi razred)

dr. sci. Džemal Kulašin

Donat

Dobar (3)	Učenik poznaje osnovne pojmove - Samostalno ili uz neposrednu pomoć profesora opisuje svojstva definiranih informatičkih pojmova - Samostalno ili uz neposrednu pomoć profesora uočava sličnosti i razlike između definiranih pojmova - Samostalno ili uz neposrednu pomoć profesora navodi primjene i značenja definiranih pojmova
Vrlo dobar (4)	Učenik poznaje osnovne pojmove, ali ih ne povezuje sa sličnim sadržajima - Samostalno ili uz neposrednu pomoć profesora objašnjava osnovne definirane pojmove uz primjenu analize - Samostalno ili uz neposrednu pomoć profesora stvara zaključke vezane uz usvojene pojmove
Odličan (5)	Učenik povezuje usvojeno znanje sa drugim sličnim sadržajima - Samostalno ili uz neposrednu pomoć profesora navodi primjere iz života koji se mogu poistovjetiti sa definiranim pojmovima ili usvojenim vještinama - Samostalno ili uz neposrednu pomoć profesora iznosi eventualnu problematiku koja može proizići iz novousvojenih pojmova

Odabrana pitanja na koja svaki učenik **prvog** razreda treba znati odgovor kako bi zadovoljio minimalni nivo usvojenosti nastavnih sadržaja (ocjena 2 – dovoljan):

1. Pojam i značaj informatike kao nauke u današnjem društvu - uz individualni pristup i pomoć profesora
2. Pojam podatka i informacija uz pojam obrade podataka/informacija - uz individualni pristup i pomoć profesora
3. Osnovne komponente savremenog računara - uz individualni pristup i pomoć profesora
4. Osnovne mogućnosti primjene računara - uz individualni pristup i pomoć profesora
5. Osnovni načini zaštite podataka - uz individualni pristup i pomoć profesora.

Praktična primjena znanja – prilagođeni program

Dominantni načini praćenja primjene znanja:

- praktičan rad na računaru (rad na planiranim računarskim aplikacijama), uz neposrednu pomoć profesora,

Pored ovog dominantnog načina, prati se i vrednuje **aktivnost** učenika, posebno kada se evaluira nastavna jedinka i iznalaze eventualne varijacije programskih rješenja.

Ako učenik, i pored svih napora, dva puta zaredom nije postigao minimalna očekivanja (dobio negativnu ocjenu iz pismenog ili usmenog dijela), profesor mu je dužan osigurati dopunsku nastavu, te o tome obavijestiti učenika, razrednika i pedagoga škole.

Zaključivanje ocjena je u skladu sa Pravilnikom o vrednovanju i ocjenjivanju učenika u srednjim školama SBK. Prijedlog zaključne je ocjene iz nastavnog predmeta (informatike) izraz je postignutog nivoa učenikovih kompetencija **sukladno prilagođenom programu** i rezultat ukupnog procesa vrednovanja tokom nastavne godine, a izvodi se na osnovu elemenata vrednovanja na posljednjem nastavnom satu na kraju polugodišta ili nastavne godine. Zaključna ocjena iz nastavnog predmeta (informatike – **prilagođeni program**) na kraju nastavne godine ne mora proizlaziti iz aritmetičke sredine upisanih ocjena, naročito ako je učenik pokazao napredak u drugom polugodištu.

Profesor(i) informatike provode vrednovanje transparentno, javno i kontinuirano. Pritom, učenik ima pravo znati elemente ocjenjivanja, kao i načine i postupke vrednovanja, **sukladno prilagođenom programu**. Pritom, učenik je dužan pridržavati se pravila koja se odnose na načine i postupke **prilagođenog** vrednovanja, te na pravila ponašanja učenika u školi. Učeniku se ocjena mora javno saopćiti i obrazložiti, a ako se radi o pismenoj provjeri, obavezno dati na uvid pismeni rad, te dati učeniku afirmativno konotiran komentar na rad u cilju što bolje motivacije i kasnijeg uspjeha.

Travnik, septembar 2021.

dr.sci. Džemal Kulašin

Mješovita srednja ekonomsko-gostiteljska škola

70 Travnik

d o d j e l j u j e

POSREDOVANJE

Kulašin Džemal / Čukle Nihad

za organizaciju školskih takmičenja:

INFORMATIKA

Travnik, 06. april 2022.

Direktorica:

Mehidžana Alibašić

Q111

Mješovita srednja ekonomsko-ugostiteljska škola Travnik

Djelovodni broj: 97-4/22

Datum: 15.02.2022.

PLAN ŠKOLSKIH TAKMIČENJA
ŠKOLSKA 2021/2022. GODINA

TAKMIČENJE	DATUM	BROJ UČENIKA
Hemija	17.02.2022.	I razredi
Matematika	21.02.2022.	I do IV razred (30)
Takmičenje iz pravopisa	22.02.2022.	12, 111, 2, 3, i 1111, 2
Engleski jezik	24.02.2022.	I – IV razred
Business mee	25.02.2022.	III – IV razred
Tourist	28.02.2022.	III – IV razred
Takmičenje iz stolnog tenisa	24.02.2022.	15 učenika
Informatika	23.02.2022.	I – II razred
Revija frizura	06.04.2022.	I – III razred

AMM

James Graham

21/02/2022

zapisnik

d. broj: 07/22

Sa redovne reduke Wortmannskog ujele održane 15. februara 2022.
u 13:00 sati

- Kalendarul Moldovei în anul 1900 este în două
cărți: prima de înregistrare a nașterii și a
baptizării și a morții și a căsătoriei. În
prima parte se înregistrează nașterea și
baptizarea copilului și în a doua parte
se înregistrează morțile și căsătoriile.
În anul 1900 se înregistrează în total 10.000
nașteri, 10.000 botezuri și 10.000 morți.
În anul 1900 se înregistrează în total 10.000
nașteri, 10.000 botezuri și 10.000 morți.
În anul 1900 se înregistrează în total 10.000
nașteri, 10.000 botezuri și 10.000 morți.

903/1E

Mješovita srednja ekonomsko-ugostiteljska škola Travnik

Datum: 28.9.2021.

Dj.broj:380-5/21

Na temelju odredaba 15. Pravilnika o ocjenjivanju, napredovanju i sticanju statusa učitelja, nastavnika, profesora i stručnih saradnika u osnovnim i srednjim školama SBK („Sl.novine SBK“ 7/21) Nastavničko vijeće donosi

Odluku

o komisiji za ocjenjivanje, napredovanje i sticanje statusa mentora, savjetnika i višeg savjetnika kako slijedi:

1. Direktorica Mehridžana Alibašić
2. Pedagog, Samira Mameledžija, zamjena Harun Herceg
3. Predstavnik nastavničkog vijeća- Jasmin Dogan, zamjena Aida Terzić
4. Predstavnici stručnih aktiva:
 - a) Bosanski jezik i književnost: Esma Bandić-Softić, Zamjena Hanan Maglić
 - b) Strani jezici: Dita Vrbanjac, zamjena Aida Terzić
 - c) Prirodna grupa predmeta: Nermina Plečić, zamjena Džemal Kulašim
 - d) Društvena grupa predmeta: Nedžad Kapidžić, zamjena Alem Koluh
 - e) Ekonomska grupa predmeta: Jasmin Dogan, zamjena Aida Ramčić- Salkić
5. Predstavnik srodne struke/predmeta:
 - a) Bosanski jezik i književnost: Hanan Maglić, zamjena Aida Alihodžić
 - b) Strani jezici: Arna ŠAbić, zamjena Mediha Jašarević
 - c) Prirodna grupa predmeta: Nihad Čukle, zamjena Elvir Crnabus
 - d) Društvena grupa predmeta: Arma Hodžić, zamjena Velid Trkić
 - e) Ekonomska grupa predmeta: Adisa Imširović, zamjena Emir Šehić

Komisija će raditi u skladu sa odredbama Pravilnika o ocjenjivanju, napredovanju i sticanju statusa učitelja, nastavnika, profesora i stručnih saradnika u osnovnim i srednjim školama SBK („Sl.novine SBK“ 7/21).

Madnat komisije traje dvije godine od dana imenovanja.

81211E

MJEŠOVITA SREDNJA EKONOMSKO - UGOSTITELJSKA ŠKOLA "TRAVNIK"

ZAHVALNICA

prof. Džemal Kušaišin

za članstvo u komisiji za ocjenjivanje štandova
na sajmu PZV-a

Za Organizacioni odbor

Aida Ramčić-Salkić
Aida Ramčić-Salkić, dipl.oec.

Za MSEUŠ

Dita Vrbanić
Dita Vrbanić
prof. Dita Vrbanić
direktorica po ovlaštenju

DANI OPĆINE TRAVNIK

24.03.2017., Travnik

915

MJEŠOVITA SREDNJA EKONOMSKO-UGOSTITELJSKA ŠKOLA TRAVNIK

915

Školska br.11

Tel/fax: 030/511-076 (Direktor)

Telefon: 030/541-621 (Sekretarijat)

Broj: 205-60/22

Datum: 04.04.2022.

U skladu sa članom 17. Pravilnika o ocjenjivanju, napredovanju i stjecanju statusa učitelja, nastavnika, profesora i stručnih saradnika u osnovnim i srednjim školama u Srednjobosanskom kantonu („Službene novine SBK“ broj 7/21 od 29. jula 2021. godine) izdaje se

POTVRDA

za inovativnost u radu (integracija platforme Kahoot u nastavu)

Džemal Kulašin

Profesor informatike

Potvrda služi za bodovanje shodno članu 17. tačka a) alineja 15. Pravilnika o ocjenjivanju, napredovanju i stjecanju statusa učitelja, nastavnika, profesora i stručnih saradnika u osnovnim i srednjim školama u Srednjobosanskom kantonu te iznosi **jedan (1) bod.**

Ova potvrda izdaje se na osnovu službene evidencije Škole i ima značaj dokumenta koji služi za vrednovanje nastavnika prema navedenom Pravilniku, te se u druge svrhe ne može koristiti.

Druga evaluacija iz informatike - 14 - 15

2	Played on	9 Mar 2022
3	Hosted by	dzencool
4	Played with	19 players
5	Played	22 of 30

Overall Performance

8	Total correct answers (%)	45.45%
9	Total incorrect answers (%)	54.55%
10	Average score (points)	8889.74 points

Feedback

12	Number of responses	0
13	How fun was it? (out of 5)	0.00 out of 5
14	Did you learn something?	0.00% Yes 0.00% No

Overview Final Scores Kahoot! Summary 2 True or False 3 True or False ...

Kahoot!

Home

Discover

Library

Reports

Groups

Marketplace

Upgrade

Create

Logout

Druga evaluacija iz informatike - 14 - 15

March 9, 2022, 12:51 PM

Hosted by dzencool

Summary

Players (19)

Questions (30)

Feedback

All (19)

Need help (11)

Didn't finish (19)

Search

Nickname	Rank	Correct answers	Unanswered	Final score
Minci	1	43%	8	11 197
Almedin	2	40%	8	10 594
samra	3	40%	8	10 484
Mejka	4	43%	8	10 437
Almaaa	5	40%	8	10 231
Muhamed Mulalic	6	37%	8	10 096

📌 **Note:** Some reports have moved to your team's shared workspace. [Learn more](#)

Report Report options Live

Druga evaluacija iz informatike - 14 - 15

March 9, 2022, 12:51 PM
Hosted by dzenmcool

Hosted by [dzemcool](#)

Summary Players (19) Questions (30) Feedback

Players (19)

Questions (30)

Feedback

Expanded view Compact view

Compact view

All (30) Difficult questions (9)

Question ✓

Type v

Search	Correct/Incorrect

1 3A je primjer adrese Excela

Quiz

0.30

2 Notepad je aplikacija editiranja teksta

True or false

7420

3 Funkcija je predefinirana formula u aplikacijama TK

True or false

63%

play.kahoot.it/?game-id=66606644?z=452058625071917

Icons: 100%

3A je primjer adrese Excela

Skip

20

0

Answers

▲ **relative**

absolutne

● **mješovite**

■ niti jedne

1/30

kahoot.it Game PIN: 4526655

dr.sci. Džemal Kulašin

kdzemal@gmail.com

BIBLIOGRAFIJA

Dio stručne literature korištene u funkciji kontinuiranog stručnog usavršavanja, u periodu 2016-2022. godina je sljedeći:

- Stankić, R., *Poslovna informatika*, Ekonomski fakultet, Beograd, 2018.
- Unkić, F., Bošnjak, H., *Razvoj softvera: primjer projektovanja, razvoja i realizacije baze podataka o popisu osnovnih sredstava*, Planjax, Tešanj, 2020.
- Milovanović S., *Svet poslovne komunikacije*, Beograd, Akademski misao, 2017.
- Vukšić, B., V. i dr., *Poslovna informatika*, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 2009.
- Salkić, H., , samostalno izdanje, Travnik, 2019.
- Pavlić, M., *Informacijski sustavi*, Školska knjiga, Zagreb, 2011.
- Ibrahimpašić, I., *Kriptografija kroz primjere*, Pedagoški fakultet, Bihać, 2011.
- Overland, B., C++, Računarski fakultet, Beograd, 2011.
- Manger, R., *Baze podataka*, Fakultet informacionih tehnologija - FOI, Beograd, 2014.
- Turban, R., *Uvod u informacione sisteme – podrška i transformacija poslovanja*, Datastratus, Beograd, 2009.
- Srića, V., Spremić, M., *Informacijskom tehnologijom do uspjeha*, Sinergija, Zagreb, 2010.
- Panian, Ž, Strugar, I., *Primjena računala u poslovnoj praksi*, Sinergija, Zagreb, 2004.
- Roljić, L., *Informacije – sistemi – upravljanje*, Visoka škola za informatiku, Prijedor, 2012.
- Njeguš, A., *Poslovni informacioni sistemi*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2011.
- Jevtović, I., *Telemedicina*, Medicinski fakultet, Kragujevac, 2008.
- Hanić, H., Sušeska, A., *Kompjuterski kriminal – pojavi oblici i preventiva*, Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo, 2008.

Plojović, Š., *Menadžment informacijski sistemi*, Univerzitet u Novom Pazaru, Novi Pazar, 2009.

Egger, N., Klemens, H., *Izveštavanje i analiza uz SAP Business Objects*, Denona, Zagreb, 2010.

Travnik, juni 2022.

dr.sci. Džemal Kulašin

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Džemal Kulašin', written over a horizontal line.